





# *Chenjerai Hove*

**PEN**  
català  
Pen Club de Catalunya  
Associació sense ànim de lucre  
C/ Aragó, 100 - 08009 Barcelona  
Tel: 93 488 11 11 - Fax: 93 488 11 12  
www.penclubcatalunya.com

Barcelona, 2012

Aquesta edició ha comptat amb el suport de:



Generalitat de Catalunya  
Institució de les Lletres Catalanes



Ajuntament  
de Barcelona



Agència Catalana  
de Cooperació  
al Desenvolupament



ICORN international cities of refuge network



Unnim  
ObraSocial



Culture 2007

Education and Culture DG



SHAHRAZAD  
stories for life

- © de l'edició: PEN Català
  - © dels textos: Chenjerai Hove
  - © Miquel Berga per les traduccions al català  
Daniel Coromines per les traduccions a l'espanyol  
Raffaella Salierno per la traducció del poema al català  
i les biografies de Chenjerai Hove en català, anglès i espanyol  
Salem Zenia per les traduccions al francès
- Edició a cura de: Raffaella Salierno

Dipòsit legal: B-37.338-2011

Primera edició: Març 2012

Disseny i realització: Insòlit - Carles Molins

Impressió: La Impremta Ecològica

Edita: PEN Català

Canuda, 6 5è - 08002 Barcelona

Tel. 93 318 32 98

pen@pencatala.cat - www.pencatala.cat

*Nota biogràfica de Chenjerai Hove* · · · · · 9

Raffaella Salierno

*Carta a la mare* · · · · · 13

*El poder de l'escriptura* · · · · · 23

Traduccions de Miquel Berga

*Identitat* · · · · · 31

Traducció de Raffaella Salierno

*Nota biográfica de Chenjerai Hove* · · · · · 35

Raffaella Salierno

*Carta a mi madre* · · · · · 39

*El poder de la escritura* · · · · · 51

*Identidad* · · · · · 59

Traduccions de Daniel Coromines

*Biographical Note of Chenjerai Hove* · · · · · 63

Raffaella Salierno

*A Letter To My Mother* · · · · · 67

*The Power of Writing* · · · · · 77

*Identity* · · · · · 83

Textos en llengua original

*Notice biographique de Chenjerai Hove* · · · · · 87

Raffaella Salierno. Traducció de Salem Zenia

*Lettre à ma mère* · · · · · 91

*Le pouvoir de l'écriture* · · · · · 101

*Identité* · · · · · 109

Traduccions de Salem Zenia



# *Chenjerai Hove*

CARTA A LA MARE

EL PODER DE L'ESCRITURA

IDENTITAT





## NOTA BIOGRÀFICA DE CHENJERAI HOVE

**Chenjerai Hove** (Mazvihwa, Zimbabwe, 1956) és un destacat poeta, novel·lista, dramaturg i assagista. Estudià literatura i educació a la Universitat de Sudàfrica i a la Universitat de Zimbabwe. El 1981 començà a treballar com a editor per a Mambo Press i quatre anys més tard fou nomenat redactor en cap de la Zimbabwe Publishing House. Del 1984 al 1992 fou president de l'Associació d'Escriptors de Zimbabwe, mentre seguia escrivint i treballava com a periodista independent a Harare, la capital de Zimbabwe.

Crític sever de Robert Mugabe, el despòtic president de Zimbabwe, Chenjerai Hove es va veure forçat a l'exili el 2001. Des de llavors, ha viscut a França, Noruega i els Estats Units, on resideix actualment, acollit en el marc del Programa «Miami: Ciutat Refugi», coordinat pel Florida Center for the Literary Arts del Miami Dade College. Hove és un fervent defensor de l'ICORN (Internacional Cities of Refuge Network), la Xarxa Internacional de Ciutats Refugi, i participa en nombrosos esdeveniments i activitats destinades a ampliar-la.

Chenjerai Hove escriu en anglès i en shona, llengua bantu del poble shona de Zimbabwe i del sud de Zàmbia, en la qual publicà els seus primers poemes el 1978. El 1980 contribuí amb catorze poemes en anglès a l'antologia *And Now the Poets Speak* [I ara parlen els poetes], que es publicà per celebrar la independència de Zimbabwe. *Up in Arms*

[En peu de guerra] (1982) fou el seu primer volum de poesia lírica, al que seguí *Red Hills of Home* [Vermellosos turons de la meva terra] (1985). Aquests dos llibres atragueren l'atenció de la crítica literària, però seria *Bones* [Ossos], la seva primera novel·la en anglès, la que li féu guanyar, el 1989, el prestigiós Premi Noma per a obres publicades a Àfrica. Amb aquest llibre, traduït a molts idiomes, Hove aconseguí un vast reconeixement internacional. Després de *Bones* vingueren les novel·les *Shadows* [Ombres], el 1994, i *Ancestors* [Avantpassats], el 1996.

El 2001 Hove fou guardonat amb el Premi Alemany-Àfrica per a la Llibertat d'Expressió i la Justícia Social (atorgat pel Comitè del Parlament Alemany) per la seva contribució a la democràcia i els drets humans a l'Àfrica, a través dels seus escrits literaris i periodístics.

L'estil literari de Hove és una innovació del gènere narratiu europeu, en introduir en les seves obres la tradició oral que és predominant a l'Àfrica. Les seves novel·les ofereixen una nova visió del seu país, com si es tractés de cròniques que, conscientment, desafien i creuen els límits entre passat, present i futur, tal com fa també amb la frontera entre vius i morts.

D'entre els altres llibres de Chenjerai Hove podem destacar: *Guardians of the Soil: Interviews with Zimbabwean Elders* [Guardians de la terra: Entrevistes amb els ancians de Zimbabwe] (1995), els volums de poesia *Rainbows in the Dust* [Arcs de Sant Martí en la pols] (1998) i *Blind Moon* [Lluna cega] (2003), i l'obra de teatre *Travel News* [Notícies de viatge] (2006). El seu darrer llibre és *Homeless Sweet Home: A Memoir of Miami* [La dolça llar dels sense llar: Un record de Miami], un recull d'assaigs, poemes i obres teatrals escrits durant la seva estada a Miami com a escriptor ICORN.

**Raffaella Salierno**

Les tres peces literàries de Chenjerai Hove reproduïdes a continuació il·lustren les profundes visions interiors de l'autor, la seva perspectiva innovadora, el seu sentit de l'humor i l'amor i enyorança per la seva terra natal.

### *Carta a la mare*

Text recitat en ocasió del Fòrum Global sobre la Llibertat d'Expressió (Oslo, 1-7 juny 2009).

### *El poder de l'escriptura*

Discurs pronunciat per Chenjerai Hove a l'Assemblea General de l'ICORN (Barcelona, 20 d'abril de 2009).

### *Identitat*

Poema inèdit llegit per l'autor en la sessió inaugural de l'assemblea fundacional de l'ICORN (Stavanger, Noruega, 9 de juny de 2006).



## CARTA A LA MARE (ENTRE ELS NORUECS)

Estimada mare,

Fa temps que no et truco. Em costa més ara que tens les orelles cansades i que gairebé no sents el fil de veu que surt d'aquesta banda del telèfon. Tampoc no estic segur que escriure't aquesta carta sigui gaire pràctic. Al capdavall, tu no saps llegir. La vista també la tens cansada i no vares anar mai a l'escola dels missioners per aprendre els trucs de la paraula escrita. El meu difunt amic, l'angolès Antonio Jacinto, va fer aquell poema sobre un enamorat que volia escriure a la dona que estimava però va adonar-se de la doble tragèdia: ni ell sabia escriure, ni la dona sabia llegir:

«... però tu no saps llegir  
I jo –ah, gran calamitat– no sé escriure»

Recordo el dia que vaig arribar a la meva nova ciutat, una de tantes parades en aquest viatge que és la vida. La pluja a l'aeroport d'Stavanger em va portar records de tu, treballant als camps sense aixoplugar-te de les càlides gotes d'aigua. Et recordo llavors, aquell febrer de 2005, perquè estava segur que compondries a l'instant un poema per celebrar les primeres gotellades, aquelles

cançons sobre el peix àguila dalt del cel, el presagi de la pluja que dóna vida a la gent, als animals i a les plantes.

Aquí no paren de maleir la pluja. Jo sempre els adverteixo que aquell que maleeix la pluja és un bruixot que no vol que la vida plani per la terra. Però no hi ha manera, ells encara s'enfaden amb la seva pluja suau i sense trons. Prefereixen el sol, aquests noruecs. O la neu blanca que deixa els carrers blancs com si fossin camps de cotó. No em passa la por que em fa la neu, sobretot quan s'endureix i es torna un gel relliscós.

Per a mi, un pas sobre el gel és un desastre potencial. El gel és més relliscós que les enfangades terres d'argila dels teus camps de blat de moro. Els noruecs no cauen mai al gel. Sembla que hi flotin, com els àrabs quan caminen per la sorra i no cauen ni s'hi enfonsen. Fins i tot fan carreres i competicions sobre el gel! T'ho pots creure?

Oh, els noruecs, les coses que fan!

Varen construir la ciutat d'Stavanger en un penya-segat, sobre el mar, com si volguessin posar-li una barrera perquè no anés més terra endins. A vegades somio que les cases penjades als cingles cauen al mar.

Per cert, no em recordava ara que tu no l'has vist mai, el mar. Me n'explicaves contes d'aquell lloc on tots els rius aboquen les seves aigües, en la nostra llengua, *gungwa* (l'aigua que apaga totes les sets). És exactament això i els noruecs són gent de mar. Hi juguen, hi neden, s'hi capbussen, hi fan circular barques ràpides i també hi pesquen. Viatgen per mar a molts llocs. Tots els pobles i les ciutats són arran de mar: els porta tot el que calgui, amics i enemics, menjar de terres llunyanes i el petroli que li han trobat a les profunditats. El mar és ple de criatures que et trobes al plat a quasi cada àpat. Segons els noruecs, si no menges peix, com em passa a mi, ets un pobre desgraciat.

Sí, hi tenen petroli a sota l'aigua. Ja sé que no pots entendre com es pot trobar petroli a sota l'aigua, però aquests noruecs n'hi

van trobar fa molts anys. És la font de la seva riquesa, com per a nosaltres ho és la terra, el bestiar i la gent

El petroli els ha fet rics, i sembla que ja no se'n recorden que abans eren pobres i que van haver d'emigrar a d'altres terres buscant la vida i la fortuna, igual que nosaltres.

Encara no hi ha manera que deixin de preguntar-me «D'on ets?» cada vegada que em presenten algú. «D'on ets?» et diuen com si fos l'única cosa que saben preguntar. M'he acostumat a acceptar-ho com si fos la seva manera de saludar-te. Em fan riure quan veig que els costa acceptar que jo ara sóc d'alguna manera un altre noruec. Però és veritat que nosaltres fem el mateix. Nosaltres ens diem «*vanhu*» (els del poble) i tots els que no en són tenen altres noms. He anat veient que, en això, tothom fa el mateix. Els altres sempre són una altra cosa i nosaltres som els únics autèntics «*vanhu*» (els del poble) i la dignitat humana és «*hunhu*», una bona persona, i això només es mesura en funció de fins a quin punt l'estranger s'ha sabut adaptar a la nostra manera de viure.

Quan vaig arribar un africà em va dir: «Aquí el clima és fred i els noruecs són freds». Potser tenia raó. També he descobert, però, que els noruecs són com un motor dièsel, necessiten temps per donar-te escalfor. Quan es fan amics teus, però, encara que siguis un estranger t'ho donarien tot. El motor se'ls escalfa lentament, però quan està en marxa és segur, com els bons motors dièsel!

L'hivern arriba amb esquis  
L'estiu porta somriures,  
Si no plou.

Normalment, els noruecs callen. Res de semblant amb aquell soroll que se sent pels carrers de Harare, o al poble a la comarca de Gotami, allà a Chireya. Aquí callen, i és el silenci el que se't

posa a les orelles tot just arribar a aquestes terres. No et pensis, no els fan pas por els estrangers. Són massa tímids per ficar-se en la vida d'un altre, fins i tot entre ells mateixos. Els costa molt de temps treure's el vel del silenci i això els priva sovint del riure i el bon humor que amoreixen l'esperit humà en temps de penes i desesperació.

Els noruecs tenen els seus plats tradicionals: patates bullides, verdures i xai. Ho he provat i no m'ha pas impressionat gaire. Diuen que són menjars d'abans, de quan encara eren pobres. Jo m'estimo més la meva *sadza de Zimbabwe* (l'espessa farineta de blat de moro que fem nosaltres) amb un estofat de bou o de cabra, i l'arròs amb pollastre dels diumenges o del dia de Nadal. No saps pas les hores que vaig passar per trobar farina de blat de moro a les seves botigues. Quan en vaig trobar, vaig fer el meu millor sopar dels darrers mesos. Em fa gràcia quan veig que els noruecs mengen trossets de pollastre i quatre verdures i d'això en diuen dinar, o sopar.

Si vaig a sopar amb un noruec, sempre m'asseguro de portar diners a la butxaca, per si de cas. No és pas com a casa nostra que si algú et convida a un restaurant només et cal portar una bona gana. Aquí, quan porten el compte has de recordar-te del que has menjat i begut i, segons això, es divideix el compte. Al principi ho trobava molt xocant. Amb el temps m'hi he acostumat i ara ja sé que sovint quan van amb tota la família al restaurant, marit i muller paguen cada un per separat. Potser és un costum saludable perquè en aquestes terres no hi ha ningú que begui a la salut de la cartera del seu oncle. Aquí cadascú és el seu propi oncle!

Homes i dones. Aquest és un tema interessant. Les noruegues són molt fortes. Porten la casa i s'asseguren que tothom es cuidi de la neteja, porti el gos a passejar i porti els nens a l'escola. A tots els toca cuinar i a tots els toca rentar els plats. Ben diferent de casa nostra, ja ho veus, on l'home és el pare de la casa, és com



un rei. Aquí no. Aquí les dones són dures: si pensen que l'home no compleix amb els seus deures el poden fer fora de la casa i tot. Si l'home no es comporta, les dones d'aquestes terres el fan fora de casa. Són ben diferents de les dones de casa nostra. Ja sé que tu ets de la vella generació, de les que us van ensenyar que una dona sense home no és ningú. Aquí la majoria de dones ni tan sols es casen amb el seu home. Viuen junts i ja està, com si fos allò que nosaltres en diem «*kuchaya mapoto*» (viure junts compartint les olles). He parlat amb molts joves noruecs sobre el matrimoni i em miren com si m'hagués tornat boig. «No vull maldecaps», em va dir un amic noruec.

Té'n faràs creus, però et dic que en aquest país tot és molt car. Una canya de cervesa et pot costar el mateix que tota una cabra de les nostres. Una barra de pa et pot costar com tres pollastres vius. T'ho pots creure?

Però els noruecs se'n surten prou bé. Passejo pels carrers i m'adono que els únics que estan prims són els estrangers. Tothom es pot permetre fer tres àpats al dia i tenir un bon lloc per dormir. Si el seu govern fos com el nostre a Zimbabwe que té tanta tirada a destruir les cases de la gent, els noruecs ja fa temps que serien tots morts de fred. Quan nosaltres diem que fa fred ells troben que fa calor.

Ho veus, mare, t'estic escrivint perquè puguis entendre la meva nova vida i la gent amb qui la comparteixo.

No em va estranyar pas massa veure que als noruecs els agraden els gats i els gossos. Ells els tenen com a amics, no els fan pas servir per anar de cacera o per matar les rates. Això no. I els fan viure a dins de les cases. Es veu que n'hi ha que fins i tot se'ls emporten al llit. A casa nostra això seria un gran escàndol.

Però en això no són pas pitjors que els francesos. Té'n recordes que vaig estar a França abans de venir aquí? Els francesos adoren els seus gats i gossos. Es deixarien matar per ells. Una vegada vaig voler fer-li una brometa a una dona que sempre anava amb

un gos que semblava de miniatura. A vegades el portava al cistell, amb el cap que li sortia com si fos en un circ. Li vaig dir, de broma, que al meu país ens menjàvem els gossos però que no havia de patir pel seu perquè era massa petit per fer-ne dues tasses de caldo de gos. La dona es va posar a plorar. Em va dir que em denunciaria a la policia, que jo me li volia menjar el gos. Em va caldre molt de temps i energia per aconseguir calmar-la i fer-li entendre que només era una broma.

Els noruecs i els francesos gasten molts diners en menjar i en atencions als seus gossos. No és pas com els gossos de casa nostra que es passen el dia esperant que caiguin quatre engrunes del que sigui. Tinc entès que els alemanys encara són pitjors. Una vegada li vaig dir a un amic que no volia pas que em tractessin com un gos i ell es va posar a riure tot dient que a ell no li faria res que el tractessin com un gos alemany. «Els gossos viuen millor que la gent», va dir. Ho dèiem una mica de broma però em penso que és veritat. Allà si un gos es perd, és una gran notícia als diaris.

A la ciutat on visc hi ha una dona que té la casa plena de gats. Dedicava la seva vida a cuidar gats abandonats. La gent la té per boja però a ella no li importa. Si més no, té ben assegurat que no veurà mai cap rata a casa seva!

Noruega té una preciosa col·lecció de muntanyes, turons, valls i rius tots connectats entre ells. No sé com s'ho pot fer algú que vulgui dedicar-se a fer de pagès. Hi ha algunes cases de pagès escampades per les valls, amb uns quants xais com puntets al paisatge i potser una vaca o dues. Del que aquí en diuen una casa de pagès ocupa l'espai d'un jardí gran al nostre país. No m'estranya que hagin de comprar la major part del que mengen a d'altres parts del món. Precisament, l'altre dia vaig menjar carn d'impala de Namíbia en un restaurant. Era boníssima però hi vaig trobar a faltar els ossos que porta. En aquesta part de món, no els agrada la joia de poder rostar els ossos a l'hora de menjar.

L'únic animal salvatge que poden caçar els noruecs és el cérvol. En vaig veure un, ara fa un any, viatjant cap al nord. És com una mena de cabra salvatge de les muntanyes. La carn de cérvol s'assembla a la de búfal, que ja saps que mai no m'ha agradat, tot i que els caçadors ens en portaven durant els anys seixanta.

No, no faig bé de parlar d'animals. Em posa nostàlgic pensar en totes aquelles girafes tan elegants, i els elefants, i els lleons que vagaregen pel nostre paisatge.

Et deus preguntar si també fan eleccions aquí. Doncs, sí, naturalment. L'altre dia anava caminant pel carrer sota la pluja suau i quatre homes i dues dones van aturar-me per donar-me flors. Una rosa vermella. Em van explicar que feien campanya electoral pel seu partit a base de donar flors als votants. Quasi em desmaio. Els vaig dir que al meu país anirien amb bastons i rocs i amenaçant-me de mort si no votava pel seu partit. Té'n recordes d'aquells militants del partit del govern que van dir que t'apallissarien si no et feies del partit? Aquí potser t'haurien convidat a prendre alguna cosa i t'haurien donat una rosa. És un altre món.

Ara fa poc que vaig anar amb avió a la capital, a Oslo. El capità ens va fer aquesta salutació: «Dono la benvinguda a bord a Sa Majestat i a tots vostès, senyores i senyors». Vaig mirar al meu voltant però no hi vaig veure cap majestat. Com que era l'únic africà a l'avió, vaig pensar que potser m'havien confós per un membre de l'estirp dels nostres Mazvihwa, però sembla que Majestat es referia a una dona perquè li vaig preguntar a una hostessa si el capità feia broma o què i em va dir que no. «La reina de Noruega és en aquells seients del davant» i me la va assenyalar tot somrient.

Això em va deixar parat. No hi havia seguretat especial. La reina no tenia un seient especial. Anava en classe turista, com tothom. Em va fer pensar en un altre viatge. Jo tenia una senyora al costat i, quan ens vàrem presentar, va resultar que era la ministra de defensa. En una altra ciutat, jo era el convidat d'honor

per inaugurar un festival literari i la ministra de cultura havia de parlar després de mi. La ministra havia arribat tard per un problema tècnic al seu avió. Quan li vaig suggerir que podia haver agafat qualsevol altre avió i haver-li fet canviar la ruta al pilot, em va mirar fixament i va dir: «Vols fer caure el govern, oi? Si hagués fet una cosa així la gent em faria dimitir demà mateix.»

Tot això em va fer pensar en casa nostra: de com allà ningú no s'asseuria mai al costat del president Mugabe en classe turista, de com mai no es donaria el cas de tenir el ministre de defensa assegut al costat, de com la policia acordonaria tot l'aeroport si el President estigués entrant o sortint i de com haurien llogat dotzenes de ballarines amb vestits «decorats» amb la cara del president.

Mare, em sembla que en aquest país el poder encara no els ha pujat al cap. Potser l'hi havien tingut en el passat, però la gent va aconseguir que se l'arranquessin i el possessin a la lleixa que pertoca que és la de la humilitat i el servei al poble.

Potser els atacs de malària ja et comencen a rondar. Aquí ningú no en té, de malària. Els petits mosquits que pul-lulen per aquí són tan perillosos com els avions de paper. No és una cosa que els preocupi. Però això no vol pas dir que no hi hagi malalties aquí. Tenen unes malalties diferents: algunes tenen a veure amb el cap, d'altres amb el fet de menjar massa coses dolentes, i d'altres amb tenir la vida massa controlada pels rellotges. Hauries de veure'ls caminar pels carrers. Van a tota pastilla d'un lloc a l'altre com si estiguessin en un estat d'emergència permanent. Anar més a poc a poc els ajudaria a rebaixar les seves tensions.

A vegades penso que no prenen prou d'aquella medecina que en diem riure. Han oblidat que riure força fa marxar les penes del cor i de la ment. M'agradaria fer-los llegir aquell poema que es diu «Riure» del poeta de Tanzània, Shaban Roberts:

«Riu per curar-te les ferides, riu per  
Fer fora els maldecaps,

Riu per deixar que el cos se t'ompli  
De salut i de vigor»

Mare, et deus preguntar si hi ha altres estrangers com jo en aquesta ciutat. Doncs, sí. En conec uns quants. La majoria han hagut d'escapar d'una o altra desgràcia. Em parlen de records amargs dels seus llocs d'origen. «Llar, amarga llar», em diuen. S'enyoren, com jo, però no volen pensar en la possibilitat d'haver de tornar al cau del llop, a la pobresa i a la repressió política.

Ara és Nadal. Espero que ara sí que aniran a l'església. Les esglésies gairebé sempre són tancades però amb els anys la religió ha anat formant part de la seva manera de pensar i d'organitzar-se la vida. Per Nadal, compren i compren i compren i compren com si estiguessin posseïts per l'esperit del consumisme. És un Nadal sense el pobre nen Jesús que va néixer en una establia bruta.

Com que l'hivern se'ls ha empassat a tots i els ha robat els somriures alegres, se'ls nota a la cara que esperen l'estiu amb delit. Als noruecs els encanta celebrar l'estiu. Significa el retorn del sol que a l'hivern es colga a la tarda. L'estiu és el temps dels festivals en aquest país. Hi ha un festival per a cada cosa: festival de literatura, festival de l'oli, festival de l'humor, festival de dansa, festival del vi (encara que aquí no en fan de vi), festival de jazz, festival de rock, festival del menjar, tot té el seu festival. Així eren les coses molts anys enrere, abans que vinguessin els missioners que ens van ensenyar que els festivals per celebrar la pluja eren una cosa pagana.

O sigui, mare, que ja pots veure que la vida aquí és molt complexa, que té els seus alts i baixos. Quan m'enyoro de casa és quan començo a pensar que aquí la vida té menys alts que baixos. Les veus de casa, la música dels nostres ocells i la bellesa de les postes de sol, tot això teixeix els meus somnis i em manté viu el desig de tornar a casa un dia.

Suposo que ja han arribat les pluges i els trons. Potser el blat de moro que vas plantar ja és alt com un vailet. Cada matí el sol

ixent em porta records de tu i cada posta de sol em recorda que sóc en altres terres. Potser un dia seurem plegats, s'apagaran els llums del carrer i mirarem fixament la bellesa de la lluna africana, que porta gravada la imatge d'un conill amb orelles llargues. Potser seré més vell però mantindré la voluntat de sentir-me jove.

Ara sé que hi ha molts rierols que menen al gran riu del coneixement i que, un d'ells, és el de viure en altres terres.

El teu fill,  
Chenjerai

Traducció de Miquel Berga

## EL PODER DE L'ESCRITURA

La paraula «poder» m'inquieta, em posa nerviós. El cor i la ment se m'omplen de tota mena de connotacions. Quin poder? El poder de qui? Poder per a què? Qui són els que l'imposen i qui en són les víctimes? En les meves obres sempre veig els personatges com a víctimes o com a botxins, fins i tot em passa amb els que no sembla que tinguin clar a quin bàndol pertanyen.

El crític indi, Alok Bhalla, en una breu anàlisi de com es retrata el poder a *El otoño del patriarca* de García Márquez, descriu aquest concepte com «una desoladora pestilència». Certament, el poder es pot entendre com una malaltia, una malura que devora els teixits que té al voltant i que acaba engolint-se el cos sencer, el cos social i el cos polític i el cos cultural.

Quan penso en aquesta qüestió, de seguida em ve al cap un episodi de temps enrere, de quan tenia trenta anys i era el jove president del sindicat d'escriptors de Zimbabwe. El Ministre de Cultura havia fet un discurs a la televisió pública en què exigia als escriptors que escrivissin teatre, poemes i novel·les socialistes. Quan vaig gosar demanar-li que ens escrivís una «novel·la socialista» com a model es va enfurismar de mala manera: «Com t'atreveixes a parlar-me així en públic? A mi em van elegir els electors, milers d'electors. I a tu, qui et va elegir a tu?».

D'entrada reconec que em vaig acovardir, però al final em vaig recuperar: «Senyor, quan dura el seu mandat?»

«Ja ho saps, cinc anys. I jo haig de fer la feina!», em va respondre malhumorat.

«Doncs, per a mi –vaig replicar de seguida– el meu electorat és la meva consciència, i la meva consciència em va elegir per a tota la vida i no pas per a cinc anys.» Des de llavors, els seus funcionaris van rebre instruccions de trobar els motius i la manera de justificar la meva detenció.

Parlàvem d'aspectes diferents del poder. Ell parlava del poder com «una desoladora pestilència». El poder polític quantificat amb xifres. Em volia imposar la seva idea de cultura i obligar-me a mi i als altres escriptors a acceptar les seves receptes literàries, malgrat que aquell home no es veia amb cor ni d'escriure els seus propis discursos. Estàvem entrant de ple en l'insondable joc de les circumscripcions. La seva era la de les coses físiques; la meva era la de la imaginació, la dels diversos paisatges que ens fan ser alguna cosa més que el nombre de carreteres, escoles o ponts que el ministre pugui construir. Situat en el reialme del poder, el polític pot exigir que es faci un pont on encara no hi ha ni el riu.

El polític, armat amb el poder polític, pugna per abastar el més preuat, els cors i les ments de la gent. Però quan intenta arribar-hi es troba que l'escriptor, l'artista, ja hi era de feia temps. Els espais de les belles emocions i dels sentiments humans i de la ment no han estat mai un territori procliu al poder polític.

Escriure és una lluita per deslliurar-se de la càrrega del silenci. És com si l'escriptor ens proposés decidir entre comunicar-se o morir de silenci.

La llengua és, en essència, una cosa que heretem dels altres, de la societat, de la família i dels amics. I l'escriptor la manlleva de l'època que li ha tocat viure, la vigoritza, i la retorna a la societat com si digués: «Teniu, rebeu un nou llenguatge que he creat a partir del que em vareu donar.»



Això és el que diferencia els humans de les altres espècies. El rugit d'un lleó és exactament el mateix que mil anys enrere. El gall fa el seu quiquiriquic de la mateixa manera que el feia fa centenars d'anys. Ara, els humans fan servir el llenguatge de formes diferents cada dia, el modelen i el remodelen per descriure nous desitjos i nous destins. I és així com es creen identitats noves, es somnien nous somnis i neixen nous pilars de saviesa.

Mentre escrivim els nostres llibres en la solitud de petites estances, som conscients que, en tant que escriptors, som guardians de la memòria. Donem fe dels somnis dels nostres temps i dels que vindran. Som testimonis que es planten i diuen: mireu, ho vaig veure i ho he registrat bellament, és la mena d'història que sovint els passa per alt als historiadors.

Els escriptors anoten les fluctuacions de la joia i de la pena dels humans, dels seus dubtes i les seves esperances. La literatura és una celebració, un reconeixement de les troballes que hem fet i que farem tot plorant o rient, sempre amb l'anhel de trobar allò que ens hauria de fer millors.

La literatura explora les múltiples manifestacions de la vida. S'expressa a base de retratar els paisatges de la història, els personatges, les emocions, el pensament humà i la follia dels humans.

Tot és memòria: la cançó, el poema, el conte, l'obra teatral. Són formes de lluitar contra la malaltia de l'amnèsia que pateixen tants i tants en les nostres societats modernes, especialment si són dels que ostenten el poder. Les joies de la nostra lluita per la supervivència són les paraules que, reconstruïdes bellament, es transformen en un conte, un poema, o el que sigui.

Vivim temps perillosos, amb dictadors de tota mena que s'han especialitzat en la transformació d'homes, dones i criatures en cadàvers, i en la reconversió dels jardins en cementiris. Davant d'aquells que perfeccionen constantment la tecnologia de la tortura i l'assassinat, l'escriptor i la seva paraula són matèria fràgil.

El poeta de Mali, Ahmed Baba, fa una colla de segles, allunyat del seu poble, Djenne, i exiliat a Tumbuctú, quan li van demanar què desitjaria enviar als seus amics de casa, va contestar: «Porteu-los la meua paraula perquè em puguin seguir recordant.»

Com que la feina d'un escriptor consisteix a escriure bé, l'activitat literària es converteix en una recerca sense fi, un viatge, sovint sense mapa, però certament un viatge. Mentre els polítics s'aferren al que anomenen «la veritat», els escriptors escriuen per trobar veritats i per qüestionar-les si mai les troben. En una novel·la, cada personatge és part d'una veritat i cadascuna és vàlida. Com diuen els igbo de Nigèria, si vols conèixer el rostre d'un esperit, te l'has de mirar de tots els angles.

Parlem, però, del poder de la literatura, del poder que conté la fragilitat de la paraula, escrita o parlada, que surt de la ploma o dels llavis de l'artista. A vegades em sembla que les paraules ho són molt de fràgils, que l'escriptor o escriptora és tan fràgil com les seves paraules i que aquestes s'esfumen fàcilment empeses per vents turbulents.

Tinc un poema que es diu «Llibre» en què acabo expressant els meus dubtes sobre el poder de les paraules o dels llibres:

«No escriuré cap altre llibre,  
només somiaré  
perquè els llibres cremen  
com les idees  
al cor,  
a la ment.»

(a *Rainbows in the Dust*, 1998)

Quan l'escriptor sent el pes de l'analfabetisme, del col·lapse econòmic i d'una censura imposada amb tortures, té la temptació de pensar que escriure és un exercici fútil.

És llavors, però, quan sento una veu de fa molts anys, la veu d'un amic poeta:

«Oh, un llibre,  
quin univers.  
Informa,  
forma  
i transforma la consciència humana.»

Pel fet de transformar una consciència humana, pel fet de modular els somnis i les aspiracions d'una persona, el llibre esdevé l'arquitecte de l'ànima humana. És el lector qui convida a casa seva un llibre, una novel·la, un poema. I aquest contacte li alterarà el pensament i les emocions per tal d'obtenir perspectives noves, diferents i obertes sobre la vida. Normalment, un llibre no és una cosa que li entaforin coll avall al lector.

Una bona novel·la és per definició subversiva. Capgira el sistema de valors, concepcions i tradicions que, a vegades, el lector considerava intocables. En la literatura, l'individu va a la recerca de la seva individualitat, però acaba descobrint la identitat col·lectiva que comparteixen els éssers humans, l'essència del que significa ser humà, ser lliure.

Quin és, doncs, l'encís de la bona literatura? El lector pot quedar tan captivat que li cauen les llàgrimes si el seu personatge preferit mor prematurament. Un llibre pot fer que la gent es posi a ballar per celebrar una nova visió, una vida transformada. Els efectes que pot causar en cada lector són impossibles de saber. Les noves imatges, metàfores o sagues que l'autor ha extret de la vida corrent esdevenen flors noves al jardí de la imaginació del lector.

L'escriptor no crea en el buit. El seu llenguatge ha estat fruit de la condició humana i el necessita, en primer lloc, per comunicar-se amb si mateix, però de seguida, també, per descobrir

l'«altre», el que hi ha enllà i que parla amb la ressonància de velles paraules que una inspiració nova ha convertit en un llenguatge nou.

Els filòsofs occidentals afirmaven que la missió de l'home a la terra era conquerir la naturalesa. Els filòsofs africans, en canvi, deien que la missió d'una persona a la terra és la de trobar harmonia amb altres manifestacions de la natura. Els escriptors ho entenen així i per això fan que parlin els arbres i els animals, i els fan desitjar i somiar també una vida còmoda i millor.

Escriure és posar noms. I gairebé sempre, anomenar és dominar. L'escriptor vol explorar, més que d'altres coses, els contorns de l'obsessió humana amb el domini. Els problemes polítics, socials i mediambientals que patim avui són conseqüència d'aquesta obsessió per anomenar i dominar. La literatura vol rebutjar aquest domini, aquest fenomen que ens ha portat malalties, fins fa poc desconegudes, de desequilibri social, emocional i psicològic. En essència, la literatura lluita contra la fragmentació de la vida humana. El seu objectiu és el de dibuixar un mapa integral de la vida humana: la seva solitud i les seves misèries, les seves ferides més profundes i les seves esperances.

Fins i tot quan ens trobem plorant pels nostres morts, per persones mutilades i decapitades per les noves tecnologies de la tortura en mans de tirans i dictadors, la literatura ens recorda que no estem sols: tenim paraules per anomenar la bellesa de la resta de somnis i esperances. La societat ferida recupera la seva humanitat essencial gràcies a les paraules, la música, la dansa i la pintura, que dibuixen el mapa del nostre desig de ser lliures novament, de reclamar la bellesa de la joia.

Vull dir ben clar que un fragment literari inspirat i ben escrit és pura màgia. A la gent els encanta la màgia. Volen sentir l'encanteri que produeix una cosa quan es presenta amb senzillesa però que se sap complexa. L'ofici del mag és el mateix de l'escriptor. Tots dos fascinen, hipnotitzen, inspiren.

Fa gairebé un segle, els lectors van quedar fascinats amb el conte de H. G. Wells, «La màquina s'atura». Wells alertava la societat contra l'obsessió per les màquines i la tecnologia. I avui, una avaria a l'ordinador, la rentadora o el rentaplats fa sentir totalment desvalguts la gent d'una casa qualsevol.

La feina de l'escriptor consisteix, també, a veure, escriure i alertar. Desgraciadament, les seves denúncies els forcen, sovint, a haver d'abandonar els seus llocs d'origen i viure exiliats lluny de la pàtria, exiliats de la societat que nodria diàriament la seva creativitat. A vegades, la necessitat d'assumir identitats múltiples es veu superada per les ganes de trencar aquelles fronteres que encarcaren la fertilitat del cor i de la ment: els paisatges ens acompanyen, com si fossin una part de nosaltres mateixos, fins a la mort.

L'escriptura ens fa capaços de regar les flors de l'esperança i de pintar els colors complexos de les nostres possibilitats. L'escriptura és una celebració de la força de la vida i de la seva fragilitat.

Traducció de Miquel Berga



# IDENTITAT

Lluny de casa,  
les olors,  
els sons,  
la bogeria,  
la rialla,  
els dolors  
i les alegries  
de la terra on vaig néixer,  
les melodies dels ocells  
els noms dels quals conec,  
els sons dels rius  
que jo anomenava  
mentre creixia  
amb ritme i dansa,  
les formes dels turons i les muntanyes,  
que ens deien  
que semblaven un home ballant,  
una dona fumant una pipa,  
una boja ballant pels seus molts amants,  
els colors del cel  
que anava canviant de to

per invocar la veu del tro i el llamp,  
tots aquells colors de papallones i de coses sense nom,  
tot això sempre em recordarà  
que formo part d'aquell espai geogràfic  
en què vaig créixer.  
És el meu equipatge de viatger,  
en la meva ànima i en el meu cor,  
mentre viatjo i arribo  
a altres terres  
que m'acolliran potser  
amb les seves pròpies veus.

Traducció de Raffaella Salierno



*Chenjerai Hove*

CARTA A MI MADRE

EL PODER DE LA ESCRITURA

IDENTIDAD



## NOTA BIOGRÁFICA DE CHENJERAI HOVE

**Chenjerai Hove** (Mazvihwa, Zimbabwe, 1956) es un destacado poeta, novelista, dramaturgo y ensayista. Cursó sus estudios de literatura y educación en la Universidad de Sudáfrica y la Universidad de Zimbabwe. En 1981 comenzó a trabajar como editor para Mambo Press y cuatro años más tarde era nombrado redactor jefe de la Zimbabwe Publishing House. De 1984 a 1992 fue presidente de la Asociación de Escritores de Zimbabwe, mientras seguía trabajando como escritor y periodista independiente en Harare, la capital de Zimbabwe.

Crítico severo de Robert Mugabe, el despótico presidente de Zimbabwe, Chenjerai Hove se vio forzado al exilio en 2001. Desde entonces ha vivido en Francia, Noruega y los Estados Unidos, donde está reside actualmente como escritor del Programa «Miami: Ciudad Refugio», coordinado por el Florida Center for the Literary Arts del Miami Dade College. Hove es un ferviente defensor del ICORN (Internacional Cities of Refuge Network), la Red Internacional de Ciudades Refugio, y ha participado en numerosos eventos y actividades destinadas a ampliarla.

Hove escribe en inglés y en shona, lengua bantú del pueblo shona de Zimbabwe y del sur de Zambia, en la que Chenjerai Hove publicó sus primeros poemas en 1978. En 1980 aportó catorce poemas en inglés a la antología *And Now the Poets Speak* [Y ahora

hablan los poetas], publicada para celebrar la independencia de Zimbabwe. *Up in Arms* [En pie de guerra] (1982) fue su primer volumen de poesía lírica, seguido por *Red Hills of Home* [Rojas colinas de mi tierra] (1985). Estos dos libros atrajeron la atención de la crítica literaria, pero fue *Bones* [Huesos], su primera novela en inglés, la que le hizo ganar, en 1989, el prestigioso Premio Noma para obras publicadas en África. Fue con este libro, traducido a muchos idiomas, que Hove alcanzó un amplio reconocimiento internacional. Después de *Bones* vinieron las novelas *Shadows* [Sombras], en 1994, y *Ancestors* [Antepasados], en 1996.

En 2001 Hove fue galardonado con el Premio Alemán-África para la Libertad de Expresión y la Justicia Social (otorgado por el Comité del parlamento alemán) por su contribución a la democracia y a los derechos humanos en África a través de sus escritos literarios y periodísticos.

Hove innova con su estilo literario el género narrativo europeo, introduciendo en sus obras la tradición oral predominante en África. Sus novelas ofrecen una nueva visión de su país, como si se tratara de crónicas que de manera consciente desafían y cruzan los límites entre pasado, presente y futuro, tal y como hace también con la frontera entre vivos y muertos.

De entre los otros libros de Chenjerai Hove podemos destacar: *Guardians of the Soil: Interviews with Zimbabwean Elders* [Guardianes de la tierra: Entrevistas con los ancianos de Zimbabwe] (1995), los volúmenes de poesía *Rainbows in the Dust* [Arcos iris en el polvo] (1998) y *Blind Moon* [Luna ciega] (2003), y la obra de teatro *Travel News* [Noticias de viaje] (2006). Su libro más reciente es *Homeless Sweet Home: A Memoir of Miami* [El dulce hogar de los sin techo: Recuerdo de Miami], una recopilación de ensayos, poemas y obras teatrales escritos durante su estancia en Miami como escritor ICORN.

**Raffaella Salierno**

Las tres piezas literarias de Chenjerai Hove reproducidas a continuación ilustran la profunda visión interior del autor, su perspectiva innovadora, su sentido del humor, y el amor y la nostalgia por su tierra natal.

### *Carta a mi madre*

Recitada en ocasión del Foro Global sobre la libertad de expresión (Oslo, 1-7 junio de 2009).

### *El poder de la escritura*

Discurso pronunciado por Chenjerai Hove en la Asamblea General del ICORN (Barcelona, 20 de abril de 2009).

### *Identidad*

Poema inédito leído por el autor en la sesión inaugural de la asamblea fundacional del ICORN (Stavanger, Noruega, 9 de junio de 2006).



## CARTA A MI MADRE (ENTRE LOS NORUEGOS)

Querida Madre

Ha pasado mucho tiempo desde la última vez que hablamos, y ahora tus envejecidas orejas apenas pueden oír la tenue voz que llega de este lado del teléfono. A veces, además, pienso en la futilidad de escribirte esta carta cuando tú ni tan siquiera sabes leer. También tus ojos se están rindiendo, y no fuiste a la escuela de la misión para aprender los trucos de la palabra escrita. Mi nuevo amigo de Angola, Antonio Jacinto, escribió una vez un poema acerca de un enamorado que quería escribir una carta a su mujer, pero trágicamente se dio cuenta de que ni él sabía escribir, ni su mujer sabía leer:

«... pero tu no sabes leer  
y yo –oh, el desesperado– no sé escribir.»

Me acuerdo del día en que llegué a mi nueva ciudad, una de mis muchas paradas en este viaje de la vida. La lluvia en el aeropuerto de Stavanger me trajo recuerdos de ti trabajando en el campo, sin resguardarte de las gotas de lluvia que te empapaban. Me acordé de ti entonces, tiempo atrás en febrero

de 2005. Porque sabía que habrías compuesto un poema instantáneo para celebrar las primeras gotas de lluvia, esas canciones acerca del primer pigargo vocinglero en el cielo, el anunciador de la lluvia, que da vida a personas, animales y plantas.

Aquí todavía no han dejado de maldecir la lluvia. Siempre les recuerdo que alguien que maldice la lluvia es una bruja que desearía que la vida no alcanzara la tierra. Sin embargo, ellos siguen maldiciendo su amable lluvia sin truenos.

Prefieren el sol. O la blanca nieve que pinta las calles de blanco como si la tierra entera hubiera sido envuelta con lana de algodón.

Mi miedo a la nieve persiste, especialmente cuando endurece y se convierte en hielo resbaladizo.

Para mí, un paso en el hielo es un desastre potencial. El hielo es más resbaladizo que los suelos enfangados de vuestros campos de maíz.

Los noruegos apenas resbalan en el hielo. Flotan sobre él como los árabes cuando andan en la arena, sin hundirse nunca, sin caer nunca. ¡Incluso hacen carreras en el hielo y ganan competiciones! ¿Puedes imaginártelo?

¡Oh, los noruegos, que cosas hacen!

Construyeron la ciudad de Stavanger al límite del mar, como si quisieran impedirle entrar tierra adentro. A veces sueño que las casas colgando de los acantilados llegarán a caerse algún día en el mar.

Por cierto, olvido que tú nunca viste el mar. Te recuerdo contándome historias acerca del lugar donde todos los ríos abocan sus aguas, en nuestra lengua, «gungwa» (el agua que apaga todas las sedes). Solo es eso, y los noruegos son gente de mar. Juegan en él, nadan en él, se zambullen en él, conducen rápidas barcas en él y pescan en él. Viajan a través del mar hacia muchos lugares. Todas sus ciudades y pueblos se encuen-



tran cerca del mar: les proporciona todo lo que les hace falta, amigos y enemigos, alimentos de tierras lejanas y petróleo, que descubrieron bajo las profundidades del mar. El mar está lleno de tantas criaturas y puedes encontrarlas en su plato en casi cualquier comida.

Según los noruegos, si no comes pescado, como yo, estás condenado a ser un miserable.

Sí, hay petróleo bajo el mar. Sé que quizá no comprendes como puede encontrarse petróleo bajo el agua, pero los noruegos lo encontraron hace muchos años. Es la fuente de su riqueza tanto como la tierra, el ganado y la gente son nuestra propia riqueza.

El petróleo los ha hecho ricos, y parecen olvidar que hace muchos años fueron pobres y por ese motivo viajaron a otras tierras en busca de vida y fortuna, tal y como nosotros.

Además, aún no se han olvidado de la primera pregunta que me hacen cuando los encuentro. «¿De dónde vienes?» me piden, como si esta pregunta fuera la primera cosa que aprendieron después de nacer. He acabado aceptando esta pregunta como un saludo. Me río de ellos y me niego a aceptar que en cierto modo he acabado por convertirme en uno de ellos. Pero entonces pienso que sí que nos parecemos un poco. Nosotros nos hacíamos llamar «vanhu» (la gente), y todos los extranjeros tenían otros nombres. He llegado a entender que todo el mundo es de este modo; todo el mundo es diferente, y nosotros somos los únicos «vanhu» (la gente) genuinos, así como la dignidad humana es «hunhu», una buena persona, medida siempre en función de lo bien que un extranjero encaja en nuestro modo de vida.

«El clima es frío, los noruegos son fríos». Eso decía un africano que encontré al llegar. Quizá es verdad. Pero también he descubierto que los noruegos son como un motor diesel: les cuesta tiempo entrar en calor. Pero cuando lo hacen, muestran

su simpatía a los extranjeros y se convierten en amigos; terminan dispuestos a morir por ti. Su entrada en calor es lenta pero segura, ¡como un buen motor diesel!

el invierno viene con esquís  
el verano trae algunas sonrisas,  
si no llueve.

Normalmente, los noruegos son muy silenciosos. Olvídate del ruido que escuchas en las calles de Harare, o en los pueblos del país de Gotami, allí en Chireya. En Noruega son silenciosos, y es el silencio lo que explota dentro de tus orejas tan pronto como llegas a su tierra. No, no tienen miedo de los extranjeros. Son demasiado tímidos para atreverse a entrar en el espacio vital de nadie, incluyendo su propia gente. Les lleva tiempo remover el velo del silencio que algunas veces esconde tantas posibilidades de risas y buen humor, capaces de enternecer el espíritu humano en tiempos de dolor y desesperación.

Los noruegos tienen su propio plato tradicional: patatas hervidas, verduras y cordero. Lo he probado sin pensar mucho en ello. Me han dicho que viene de antaño, cuando aún eran pobres. Yo prefiero mi «sadza de Zimbabue» (gruesas gachas de harina de maíz) con guiso de cabra o ternera, y arroz con pollo los domingos y por Navidad. Tendrías que haber visto cuantas horas pasé buscando harina de maíz en las tiendas. Cuando la encontré, pude tomar la mejor cena en meses. Me sorprende que los noruegos coman pequeños trozos de pollo con algunas verduras y lo llamen comida.

En caso de cenar con un noruego, me aseguro de tener algún dinero en mi cartera, solo por si acaso. No es como en casa, donde la gente te invita a cenar al restaurante y lo único que hace falta traer es un buen apetito. Aquí, cuando llega la cuenta, hay que saber qué comiste y qué bebiste, porque la cuenta

se parte. Al principio me sorprendió, pero con el tiempo me he acostumbrado. Sé que a veces, cuando llevan la familia a comer, marido y mujer pagan de sus propios bolsillos.

Probablemente es un acuerdo sano, ya que nadie bebe del monedero de ningún tío en estas tierras. ¡Todo el mundo es su propio tío!

Mujeres y hombres, este es un tema interesante. Las mujeres noruegas son fuertes. Dirigen la casa y se aseguran de que todos la limpien, que lleven el perro a pasear y acompañen los niños a la escuela y los vayan a buscar. Todo el mundo cocina y todo el mundo limpia los platos. Tan diferente de mi hogar, donde el hombre es el padre de la casa, una suerte de rey. No aquí. Las mujeres son duras: incluso pueden echar al hombre de casa si este olvida sus deberes. Las mujeres de esta tierra no toleran a los hombres maliciosos, como las mujeres de mi hogar.

Sé que vienes de una generación antigua y te enseñaron a creer que una mujer sin un hombre no es nadie. Aquí, la mayoría de mujeres ni tan siquiera desea casarse con sus maridos. Simplemente viven juntos, como lo que nosotros llamamos «kuchaya mapoto» (vivir juntos compartiendo las ollas). Hablé con muchos noruegos jóvenes acerca del matrimonio y siempre me miran como si estuviera loco. «No quiero problemas», me dice un amigo noruego.

No lo creerás: pero este país es caro. El precio de una pinta de cerveza es el mismo que el de una cabra entera en casa. Un pan de molde cuesta lo mismo que tres pollos vivos. ¡Te lo imaginas!

Pero los noruegos se organizan bien. Voy por la calle y las únicas personas delgadas que veo suelen ser extranjeras. Todo el mundo puede permitirse buenas comidas cada día si quieren, además de un sitio para dormir. Si su gobierno fuera como el nuestro en Zimbabue, que a veces incluso disfruta destruyendo

las casas de la gente, todos los noruegos habrían muerto de frío hace mucho tiempo. Lo que nosotros llamamos «frío» es realmente «caliente» para los noruegos.

Lo ves, madre, te escribo para que puedas entender mi nueva vida y la gente con la que la comparto.

No me sorprendió mucho ver que a los noruegos les gusta la compañía de perros y gatos. Los mantienen como amigos, no para la caza o para matar ratones. No. Y los mantienen dentro de casa. Me han dicho que algunos incluso comparten la cama con el perro o el gato. Que escándalo si esto ocurriera en casa.

Pero son mejores que los franceses. ¿Te acuerdas que estuve en Francia antes de venir aquí? Los franceses aman a sus perros y a sus gatos.

Están dispuestos a morir por ellos. Una vez bromeé con una mujer que siempre paseaba con un pequeño perro. A veces lo llevaba dentro de una cesta, con la cabeza afuera como en un circo. Se me ocurrió decir en broma que en el lugar de donde vengo nos comemos a los perros, y añadí que no se preocupara por su perro, ya que era demasiado pequeño para sacar de él incluso dos pequeñas tazas de sopa. La mujer rompió a llorar. Amenazó con denunciarme a la policía: creía que quería comerme a su perro. Me llevó mucho tiempo y energía convencerla de que tan solo se trataba de una broma.

Los noruegos y los franceses gastan gran parte de su dinero en comida y cuidados para perros. No como en casa, donde los perros esperan durante horas para cualquier cosa. Creo que los alemanes son incluso peores. Cuando una vez le dije a un amigo alemán que «no quería que me trataran como a un perro», se rió y me dijo que le gustaría ser tratado como un perro alemán. «Los perros llevan una mejor vida aquí que la gente», dijo. Nos reímos, pero creo que es verdad. Un perro perdido es una gran noticia en los periódicos.

En mi ciudad, sin embargo, hay una mujer que tiene la casa llena de gatos. Dedicar su vida a cuidar de gatos abandonados. La gente cree que está loca, pero a ella no le importa. ¡Al menos está segura de que no verá jamás un ratón en su casa!

Noruega cuenta con una larga lista de bellas montañas, montes, valles y ríos entrelazados formando una unidad. Me pregunto en qué lugar sería posible cultivar la tierra. Hay pequeñas granjas repartidas miserablemente a través de los valles, con algunas ovejas escampadas por el paisaje, y quizás una vaca o dos. Lo que aquí llaman granja tiene realmente el tamaño de un jardín grande en nuestro país. No es difícil de entender por qué compran la mayor parte de sus alimentos en otras partes del mundo. El otro día mismo comí carne de impala de Namibia en un restaurante. Era deliciosa, pero eché en falta los huesos que normalmente vienen con ella. En estas tierras, no disfrutan del placer de pelearse arrancando la carne de los huesos durante las comidas.

El único animal salvaje que cazan los noruegos es uno llamado reno. Pude ver uno hace un año cuando viajaba hacia el norte. Es como una cabra grande y salvaje allí en las montañas. El bistec de reno sabe a búfalo que, como recordarás, los cazadores solían matar para nosotros en los años 60, aunque a mí no me gustaba.

No, no debería pasar tanto tiempo hablando sobre animales. Me vuelve nostálgico, pensar en todas esas elegantes jirafas, elefantes y leones vagando por nuestros campos.

Te preguntarás si también tienen elecciones, aquí. Sí, por supuesto. El otro día andaba por las calles bajo la amable lluvia. Cuatro hombres jóvenes y dos mujeres me pararon para darme flores. Una rosa roja. Estaban haciendo campaña por su partido político dando flores a los votantes, me dijeron. Casi me desmayé de la conmoción. Les dije que en mi país sus flores serían palos, piedras y machetes para amenazarme con la

muerte si no votaba por su partido. ¿Te acuerdas de las milicias del partido gobernante, que te paraban y amenazaban con darte una paliza si no tenías la tarjeta de su partido? Aquí, probablemente te habrían comprado una bebida y dado una rosa. Es un mundo diferente.

No volé a la capital, Oslo, hasta hace poco. El capitán nos anunció: «Quisiera dar la bienvenida a vuestra majestad y a todos vosotros, señoras y señores». Miré a mí alrededor y no vi a ninguna majestad cerca. Puesto que yo era el único africano en el avión, pensé que me habían confundido con alguna suerte de rey, debido a nuestra realeza Mazvihwa. Pero no podía ser, porque con majestad se referían a una mujer. Pregunté a una auxiliar de vuelo si se trataba de algún tipo de chiste.

«No», sonrió. «La reina de Noruega está sentada justo allí enfrente», señaló.

Quedé muy sorprendido. No había medidas de seguridad especiales, ni un asiento especial para la reina. Clase turista como cualquiera. Me recordó otro viaje en el que me senté al lado de una joven mujer. Cuando nos presentamos, resultó ser la ministra de defensa. En otra ciudad, fui el invitado de honor de un festival de literatura público, y la ministra de cultura salió a hablar después de mí.

La ministra también había llegado tarde debido a un problema técnico en su avión. Cuando le sugerí que debería haber tomado el avión más cercano y «cambiado su destinación», me miró seriamente y dijo: «¿Quieres hacer caer mi gobierno, verdad? El pueblo nos obligaría a dimitir mañana por la mañana.»

Con todo esto, pensé en mi país: como nadie se sentaría jamás al lado del presidente Mugabe en clase turista, como probablemente no se me permitiría nunca sentarme al lado del ministro de defensa, como la policía de seguridad habría se-

llado el aeropuerto entero si el presidente estuviere llegando o marchándose, y como habrían contratado bailarinas con vestidos «decorados» con la cara del presidente.

Madre, en este país, pienso que el poder todavía no se les ha subido a la cabeza. Quizá ya lo tuvieron en su cabeza hace tiempo y fueron capaces de sacarlo y dejarlo en la estantería de la humildad y el servicio a la gente.

Quizá los ataques de malaria ya te estarán asediando. La malaria no existe en este país. Los pequeños mosquitos que tienen son tan inofensivos como un trozo de papel en el aire. Nadie se preocupa demasiado por ellos. Pero esto no significa que no haya enfermedades, aquí. Existen distintos tipos de enfermedades, algunas relacionadas con la mente, otras con comer demasiada mala comida, y otras quizá relacionadas con un tipo de vida demasiado controlada por relojes. Deberías ver como andan por la calle. Se dan prisa todo el tiempo como si estuvieran permanentemente en estado de emergencia. Ir un poco más despacio podría ayudarles a reducir algunas de sus tensiones.

A veces pienso que no utilizan suficiente la medicina de la risa. Han olvidado que la risa es capaz de expulsar el dolor del corazón y la mente humanos. Desearía que pudieran leer el poema «Risa» del poeta tanzaniano Shaban Roberts:

«Ríe para curar tus heridas, ríe para  
expulsar los problemas,  
Ríe para permitir a tu cuerpo crecer con  
salud y vigor.»

Madre, quizá te preguntarás si hay otros extranjeros como yo en mi ciudad. Sí, los he visto. La mayoría son refugiados de una desgracia u otra. Me cuentan recuerdos amargos de sus hogares originales, hogar amargo hogar, me recuerdan.

Como yo, echan de menos su hogar, pero detestan la posibilidad de volver a las fauces de la pobreza y la represión política.

Ahora es Navidad. Espero que vayas a la iglesia. Aquí, la mayor parte del tiempo las iglesias están vacías, pero con los años la religión se ha convertido en parte de su manera de pensar y organizar sus vidas. Por Navidad, compran y compran y compran y compran como si el espíritu del consumo los hubiera poseído. Es Navidad pero sin el pobre niño Jesús, nacido en un sucio corral.

A medida que el invierno ha quitado a todo el mundo su brillante sonrisa, ya puedo ver en las caras de la gente como anhelan el verano. Los noruegos aman celebrar el verano. Es el retorno del sol, que desaparece pronto después de la cena, en invierno. El verano es tiempo para festivales, en este país.

Existe un festival para cada cosa: festivales de literatura, de aceite, de humor, de danza, de vino (aunque no hacen vino), de jazz, rock, comida... todo tiene su festival. Así éramos nosotros hace muchos años, antes de que los misioneros nos enseñaran que los festivales para celebrar la lluvia eran paganos.

Así, madre, puedes ver cuan compleja es la vida aquí, con sus altibajos. Mientras anhelo las voces de mi hogar, empiezo a pensar que aquí hay más bajos que altos. Las voces del hogar, la música de nuestros pájaros y la belleza de las puestas de sol trazan la forma de mis sueños y dan vida a este deseo sin fin de poder volver a casa algún día.

Espero que en este momento las lluvias atronadoras ya hayan llegado. Quizás el maíz que plantaste habrá llegado ya a la altura de un niño pequeño. Cada vez que veo el sol salir me vienen frescos recuerdos de ti, y cada puesta de sol temprana me recuerda que estoy lejos de mi tierra. Quizá un día nos sentiremos juntos otra vez, se apagarán las luces de la calle y



contemplaremos la hermosa luna africana, con su imagen de conejo con largas orejas. Tal vez yo seré más viejo, pero no habré renunciado a la idea de ser joven.

Ahora sé que existen muchas corrientes hacia el río del conocimiento, y una de ellas es vivir en otros países.

Tu hijo,  
Chenjerai

Traducción de Daniel Coromines



## EL PODER DE LA ESCRITURA

La palabra «poder» siempre me pone nervioso, histérico. Todo tipo de connotaciones inundan mi mente y mi corazón. ¿Poderes de bruja? ¿Qué poder? ¿Poder para qué? ¿Quiénes son las víctimas y quiénes los verdugos de este poder? Para mí, en mis obras, percibo a los personajes ya sea como víctimas del poder o como verdugos, incluso a aquellos que no están seguros de lo que son.

En un sucinto análisis del retrato del poder que Gabriel García Márquez realiza en *El otoño del patriarca*, Alok Bhalla, crítico indio, describe «el poder como una pestilencia desoladora». De hecho, el poder puede ser una enfermedad, un alimento que devora los tejidos a su alrededor y engulle el cuerpo entero: el cuerpo social, el cuerpo político y el cultural.

Al considerar la cuestión, enseguida me acordé de una disputa que tuve hace muchos años, como joven presidente de la Unión de Escritores de Zimbabue. El Ministro de Cultura acababa de realizar una intervención en la televisión pública, en la que ordenaba a los escritores que escribieran novelas, poemas y obras de teatro socialistas. Cuando lo reté a escribir un modelo de poema o de «novela socialista», se puso furioso conmigo.

«¿Cómo te atreves a retarme en público de esta forma? Fui elegido por los votantes, miles de votantes. ¿Quién te eligió a ti?» me dijo.

Al principio la situación me intimidó, pero acabé por recuperar el coraje. «Señor, ¿cuánto dura su mandato?». Le pregunté.

«Cinco años, por supuesto, y tengo que responder». Declaró.

Le recordé rápidamente que mi electorado era mi consciencia, y que mi consciencia me elegía por toda la vida, no por cinco años. A partir de ahí, sus oficiales recibieron órdenes de encontrar el método y las razones para poder arrestarme.

Estábamos hablando de las diferentes sombras del poder. Él hablaba del «poder como una pestilencia desoladora». El poder político valorado con números. Él quería imponerme su definición de cultura a mí, como escritor, y obligarme tanto a mí como a otros escritores a recibir recetas literarias diseñadas por él, a pesar del hecho de que él mismo es incapaz de escribir sus propios discursos.

Habíamos entrado a fondo en el insondable juego de los distritos electorales. El suyo era el distrito electoral de las cosas físicas; el mío era el de la imaginación humana, de todos los paisajes que nos convierten en mucho más que el número de carreteras, escuelas o puentes que el ministerio podría construir.

Porque el político, en su reino de poder, solo puede insistir en construir un puente allí donde ni tan siquiera existe un río.

Armado con el poder político, el político se esfuerza por alcanzar el objetivo último: el corazón y la mente de la gente. Pero cuando intenta llegar, descubre que el escritor, el artista, ya ha estado allí durante mucho tiempo. El distrito electoral de la mente, los sentimientos humanos y la belleza de las emociones nunca fue competencia del poder político.

Escribir es luchar contra el peso del silencio. Comunicación o muerte por silencio, parece que digan los escritores.

El lenguaje es esencialmente heredado de otros, de la sociedad, de la familia y los amigos. Y el escritor lo toma prestado de su

tiempo, lo refresca y lo devuelve a la sociedad como si dijera: «Tomad, aquí tenéis un nuevo lenguaje que he creado a partir del que me disteis».

Esta es la diferencia entre los humanos y las demás especies. Los leones rugirán del mismo modo que lo han hecho durante miles de años. Los gallos cacarearán de la misma forma que lo han hecho durante cientos de años. Pero el ser humano utiliza el lenguaje de manera diferente cada día, modulándolo y volviendo a modularlo para describir sus nuevos deseos y destinos. Por lo tanto, se crean nuevas identidades, se sueñan nuevos sueños y nacen los fundamentos de nuevas visiones.

Al escribir libros en la soledad de nuestros pequeños espacios, nos acordamos de que, como escritores, somos conservadores de la memoria. Registramos los sueños de nuestro tiempo y aquellos que vendrán. Somos testimonios que se levantan y dicen: mira, he presenciado una historia, la he guardado con belleza y la he ablandado, una historia menospreciada por los historiadores.

Los escritores registran las vicisitudes de la alegría y el dolor humanos, la esperanza y la duda humanas. La literatura es celebración, un reconocimiento de los encuentros que hemos conseguido y los que están por conseguir a medida que reímos, lloramos y gritamos por aquello que nos hace mejores seres humanos.

La literatura busca posibilidades polifacéticas de la vida. Trabaja a través del retrato de diferentes personajes y paisajes de la historia, de emociones, pensamiento humano y locura.

La historia, el poema, la obra de teatro, la canción, todo es memoria. Todos ellos luchan contra la enfermedad de la amnesia que aflige a tantos en las sociedades modernas, especialmente a aquellos que disponen del poder de las circunscripciones electorales físicas. Nuevas palabras, transformadas con belleza en historia, poema o lo que sea, se convierten en joyas del esfuerzo humano por sobrevivir.

Vivimos tiempos peligrosos, en los que dictadores de todo tipo se especializan en la transformación de hombres, mujeres y niños en cadáveres, y convierten jardines de flores en cementerios. Ante aquellos que diariamente perfeccionan la tecnología de la tortura y el asesinato, el escritor y la palabra se vuelven frágiles.

Hace muchos siglos, el poeta malí, Ahmed Baba, exiliado de su propia tierra, Djenne, y viviendo el exilio en Tombuctú, fue preguntado sobre qué quería enviar a sus amigos que todavía permanecían en su hogar. Lo pensó brevemente y dijo: «Tomad mis palabras y llevadlas a mis amigos para que puedan seguir recordándome».

Como el trabajo de un escritor es escribir bien, también significa que la actividad literaria es una búsqueda sin fin, un viaje, a veces sin mapas, pero un viaje. Como el político dispone de lo que él llama «la verdad», un escritor escribe en busca de verdades, para mantener la duda de si llegará a encontrarlas nunca. Todos los personajes de una novela son diferentes caras de la verdad y todos son igualmente válidos. Tal y como dicen los Igbo de Nigeria, si quieres conocer un espíritu enmascarado debes observarlo desde todos los ángulos.

Ahora, permitid que hablemos del poder de la literatura, del poder de la fragilidad de la palabra, escrita o hablada, mediante el bolígrafo o la boca del artista. A veces pienso que mis palabras son frágiles, que el escritor es tan frágil como sus palabras, que fácilmente son arrastradas por los vientos turbulentos.

En mi poema titulado «Libro», termino expresando mis dudas acerca del poder de la palabra, de los libros:

«No escribiré otro libro,  
Tan solo soñaré,  
Porque los libros arden  
Como la idea

En el corazón  
Y en la mente».  
(De *Arcos iris en el polvo*, 1998)

Ante la carga del analfabetismo, el colapso económico, la tortuosa censura, algunas veces el escritor está tentado a creer que escribir es un ejercicio inútil.

Pero entonces escucho una voz de hace muchos años, la voz de un amigo poeta:

«Oh, un libro,  
Que universo.  
Informa,  
Forma  
Y transforma la consciencia humana».

Transformando una consciencia humana, dando forma a los sueños y aspiraciones de una persona, el libro se convierte en el arquitecto del alma humana. Porque se pide a un libro, una novela o un poema que acompañe al lector a su casa, que permanezca con él, que subvierta el pensamiento y las emociones del lector con tal de crear una perspectiva o perspectivas de vida nuevas, diferentes y abiertas. Normalmente, el libro no está forzado a bajar por la garganta del lector.

Una buena novela es subversiva. Subvierte los sistemas de valores, creencias y tradiciones que el lector a veces cree sagradas. En la literatura, el individuo busca su individualidad, pero termina descubriendo que la identidad colectiva de todos los seres humanos, la flor de todo lo que significa ser humano, es ser libre.

¿Por qué, entonces, la buena literatura es tan cautivadora? Puede cautivar al lector para que llegue incluso a llorar cuando su personaje favorito muere de forma prematura. Un libro puede hacer bailar a la gente en celebración de una nueva visión, una

vida transformada. Su efecto en el lector es incognoscible. Todas las imágenes nuevas, metáforas e historias, creadas por el lector a partir de las cosas ordinarias, se transforman en nuevas flores en jardines de la imaginación del lector.

El escritor no crea en el vacío. Dispone del lenguaje creado por la condición humana, y lo emplea para comunicarse, primero él mismo, pero después a través de un proceso de descubierta «del otro», que inmediatamente resuena mediante las viejas palabras que son desinfectadas por la nueva inspiración y se convierten en lenguaje nuevo.

Mientras que los filósofos occidentales mantenían que la misión del ser humano en la tierra es la conquista de la naturaleza, los filósofos africanos decían que la misión de una persona en la tierra es llegar a la armonía con todos los aspectos de la naturaleza. El escritor admite esto e intenta hacer que los animales hablen, sueñen y aspiren a una vida mejor y más confortable.

Escribir para nombrar. Y la mayor parte del tiempo, escribir para dominar. El escritor trata de explorar los avatares de la obsesión humana sobre otros aspectos de la vida. Los problemas políticos, sociales y medioambientales a los que nos enfrentamos hoy en día son producto de esta obsesión por nombrar y dominar. La literatura trata de rechazar esta dominación, que nos lleva en medio de las inauditas enfermedades del desequilibrio social, psicológico y emocional. La literatura, en esencia, lucha contra esta fragmentación de la vida humana. Intenta trazar un mapa total de la vida humana: su miseria y su soledad, sus profundas heridas y sus esperanzas.

Incluso cuando lloramos nuestra muerte, decapitados y mutilados por la nueva tecnología de tortura de dictadores y tiranos, la literatura nos recuerda que no estamos solos: tenemos palabras para nombrar la belleza de lo que queda de nuestras esperanzas y visiones. Una sociedad herida es devuelta a su humanidad esencial por las palabras, la música, la danza y la pintura, que



trazan el mapa de nuestro deseo de ser libres otra vez, de reclamar la belleza de la alegría.

También puedo sostener que un escrito bien hecho e inspirado es magia. La gente ama la magia. Quiere ser encantada por aquello que parece simple y complejo a la vez. El oficio del mago es también el oficio del escritor: encantar, cautivar, inspirar.

Hace casi un siglo, los lectores fueron encantados por el cuento de H. G. Wells, «The Machine Stops». Wells advertía la sociedad contra la obsesión por las máquinas y la tecnología. Y hoy en día, que el ordenador, la lavadora y el lavaplatos de una casa se rompan es suficiente para que sus ocupantes se conviertan en inútiles.

La tarea de un escritor también es ver, escribir y advertir. Pero las advertencias que dan a sus sociedades a menudo los obligan a exiliarse en la distancia geográfica, lejos de su tierra, y lo que es peor, lejos de la sociedad que diariamente alimenta su creatividad. A veces su búsqueda de nuestras múltiples identidades acaba siendo desdibujada por su sed de romper las barreras, que asfixian la fertilidad de la mente y el corazón; los paisajes son parte de nosotros hasta que morimos.

Escribir nos da la capacidad de regar las flores de nuestra esperanza, de pintar con los complejos colores de las posibilidades. Es una celebración de las fuerzas de la vida, así como de su fragilidad.

Traducción de Daniel Coromines



# IDENTIDAD

Lejos de casa,  
los olores,  
los sonidos,  
la locura,  
las risas,  
los dolores  
y alegrías de la  
tierra donde nací,  
las canciones de los pájaros  
cuyos nombres conozco,  
los sonidos de los ríos  
cuyos nombres  
dije mientras crecía  
con ritmo y danza,  
las formas de montes y montañas,  
como nos decían  
que se parecían a un hombre bailando,  
una mujer fumando en pipa,  
una mujer loca bailando con amantes,  
los colores del cielo  
a medida que cambiaba todos sus tonos

para invocar la voz del rayo y el trueno,  
todos aquellos colores de mariposas y cosas sin nombre,  
todos esos colores que siempre me recordarán  
que soy parte de ese espacio  
geográfico donde crecí.  
Es mi equipaje de viajero,  
mi alma y mi corazón,  
mientras viajo y alcanzo  
otras tierras  
que quizá me darán la bienvenida  
con sus propias voces.

Traducción de Daniel Coromines

# *Chenjerai Hove*

A LETTER TO MY MOTHER

THE POWER OF WRITING

IDENTITY



## BIOGRAPHICAL NOTE OF CHENJERAI HOVE

**Chenjerai Hove** (Mazvihwa, Zimbabwe, 1956) is a prominent poet, novelist, play writer, and essayist. He pursued his education first in a local Catholic school and studied later literature and education at the University of South Africa and the University of Zimbabwe. In 1981 Hove started working as an editor for Mambo Press and four years later became chief editor of the Zimbabwe Publishing House. From 1984 to 1992 he was the chairman of the Zimbabwe Writer's Association, while working as a freelance journalist and writer in Harare, Zimbabwe's capital.

Being a severe critic of Robert Mugabe, the despot President of Zimbabwe, Chenjerai Hove was finally forced into exile in 2001. He has been living since in France, Norway, and the United States, where he is currently hosted under the "Miami: City of Refuge" program run by the Florida Center for the Literary Arts at Miami Dade College. He is a fervent advocate of ICORN, the "International Cities of Refuge Network," and has participated in many events and activities aimed at stretching the network.

Hove writes in English and in Shona –a Bantu language, native to the Shona people of Zimbabwe and southern Zambia. He published his first poems in Shona in 1978. In 1980 he contributed 14 poems in English to the anthology *And Now the*

*Poets Speak*, which was published on the occasion of Zimbabwe's independence. *Up in Arms* (1982) was his first lyric poetry volume, followed by *Red Hills of Home* (1985). These two books attracted the attention of the literary critics, but it was *Bones*, his first novel in English, which brought him to win in 1989 the prestigious Noma Award for Publishing in Africa. *Bones* has been translated into several foreign languages, giving to his author wide international recognition. *Bones* was followed by *Shadows* in 1994 and *Ancestors* in 1996.

In 2001 Hove was awarded the German-Africa Prize for Freedom of Expression and Social Justice (granted by the German Parliamentary Committee) for his overall contribution to democracy and human rights in Africa through his writings in literature and journalism.

Hove's style innovates the European narrative genre as he introduces in his works the oral narrative tradition predominant in Africa. His novels offer a fresh look into his country, like chronicles that consciously defy and cross the boundaries between past, present and future, just as he does with those between the living and the dead.

Other books by Chenjerai Hove include: *Guardians of the Soil: Interviews with Zimbabwean Elders* (1995), the poetry volumes *Rainbows in the Dust* (1998) and *Blind Moon* (2003), and the theatre play *Travel News* (2006). His last book is *Homeless Sweet Home: A Memoir of Miami* and consists of essays, poems and plays written during his stay as ICORN guest writer in his host city.

**Raffaella Salierno**



The three literary pieces of Chenjerai Hove herewith reproduced illustrate the author's deep insight, new perspective, humor, love and nostalgia for his homeland.

*Letter to my mother*

Read on the occasion of the Global Forum on Freedom of Expression (Oslo, June 1-7, 2009).

*The power of writing*

Speech given by Chenjerai Hove at the ICORN General Assembly (Barcelona, April 20, 2009).

*Identity*

Unpublished poem read by the author at the opening of the ICORN founding meeting (Stavanger, Norway, June 9, 2006).



## A LETTER TO MY MOTHER (AMONG THEM NORWEGIANS)

Dear Mother

It is a long time since I talked to you, now that your ageing ears can hardly hear the faint voice on this side of the telephone. But then, I sometimes wonder at the futility of writing this letter to you since you can't even read. Your eyes too are giving up, and you did not go to the mission school to learn the tricks of the written word. My late Angolan friend, Antonio Jacinto once wrote a poem about a lover who wanted to write his woman a letter, but then the man tragically realised that even he too cannot write, and his woman could not read:

'... but you can't read  
and I – oh the hopelessness – I can't write.'

Remember the day I arrived in my new town, one of my many stops on this journey that is life. The rains at the airport in Stavanger brought me memories of you working in the fields, not shielding yourself from the warm raindrops. I remembered you then, way back in February, 2005. For, I knew you would have composed an instant poem to celebrate first raindrops, those

songs about the fish eagle up in the sky, the harbinger of rain, giving life to people, animals and plants.

Here they still have not stopped cursing the rain. I always remind them that one who curses the rain is a witch who wishes that life should not be brought to this earth. But no, they still curse at their gentle, thunderless rain.

They prefer the sun instead. Or the white snow which paints the street white as if cotton wool has embraced the whole earth.

My fear of snow still persists, especially when it hardens and becomes slippery ice.

For me, a step on ice is a potential disaster. Ice is more slippery than the muddy clay soils of your maize fields.

Norwegians hardly fall on ice. They float on it like Arabs walking on sand, never sinking, never falling. They even run races on the ice and win competitions! Can you imagine?

Oh, Norwegians, the things they do!

They built the city of Stavanger on the edge of the sea, as if to block it from coming further inland. Sometimes I dream that the houses hanging by the cliffs will one day fall into the sea.

By the way, I forget that you have never seen the sea. I remember you telling me stories about the place where all rivers poured their waters, in our language, gungwa (the water to quench all thirsts). It is just that, and Norwegians are people of the sea. They play in it, swim in it, dive in it, ride fast boats in it and fish there. They travel over the sea to many places. All their towns and villages are by the sea: it brings them everything they want, friends and enemies, food from far away places, and petrol which they discovered under the depths of the sea. The sea is full of so many creatures which you find on their plate for almost every meal.

According to Norwegians, if you don't eat fish, like me, you are supposed to be miserable.

Yes, there is petrol under the water. I know you may not understand how petrol can be found under the water, but

Norwegians found it many years ago. It is the source of their wealth just as the soil, cattle and people are our own wealth.

Petrol has made them rich, and they seem to forget that many years ago, they were poor, and so became wanderers to other lands in search of life and fortune, just like us.

Still, they have not given up their first question when I meet them. 'Where do you come from?' they ask, as if they learnt that question the first thing they were born. I have come to accept it as their greeting. I laugh at them when they refuse to accept that I have now become some kind of one of them. But then I think we are also like them. We called ourselves 'vanhu' (the people) and all strangers had other names. I have come to know that every people is like that; everyone else is something else, and we are the only genuine 'vanhu' (the people) and human dignity is 'hunhu', a good person, always measured on how the stranger fits into our ways of life.

'The weather is cold, and Norwegians are cold,' one African I met said to me when I arrived. It might be true. I have also discovered that Norwegians are like a diesel engine, they take time to warm up to you. As they warm up to a stranger and become friends, they are prepared to die for you. Their warming up is slow but sure, like a good diesel engine!

winter comes with skiis  
summer brings some smiles,  
if it does not rain.

Normally, Norwegians are deep in silence. Forget about the noise you hear in the streets of Harare, or in the village in Gotami's country down there in Chireya. Here they are silent, and it is the silence which explodes into your ears as soon as you arrive in their lands. No, they are not afraid of strangers. They are too shy to venture into the life space of anyone, including their own

people. It takes time for them to remove that veil of silence which sometimes shields them so much from the possibility of laughter and the good humour which enkindles the human spirit in times of sorrow and despair.

Norwegians have their own traditional dish: boiled potatoes, vegetables and lamb. I have tried it and not thought much of it. They tell me it comes from the old days when they were still poor. I prefer my own Zimbabwean sadza (thick maize flour porridge) with goat or beef stew, and rice with chicken on Sundays and Christmas. You should have seen how many hours I spent searching for maize flour in the shops. When I found it, the evening meal was the best I had ever had for months. It surprises me when I see Norwegians eat small pieces of chicken and a few green vegetables and call it a meal.

For a dinner with a Norwegian, I make sure I have some money in my own pocket, just in case. It is not like home where people invite you for dinner in the restaurant and all you have to bring is a sharp appetite. Here, when the bill comes, you have to know what you ate and drank so you split the bill. At first it shocked me. With time I got used to it. I now know that sometimes when they take the family for a meal, wife and husband look into their individual pockets to pay.

It is probably a healthy arrangement since no one drinks from their uncle's purse in these lands. Everyone is their own uncle!

Women and men, that is an interesting topic. The women of Norway are strong. They rule the house and ensure that everyone cleans the house, takes the dog for a walk, and takes the children to and from school. Everyone cooks and everyone washes the dishes. So different from home where the man is the father of the house, some kind of king. Not here. The women a tough: they can even expel the man from the house if he neglects his duties. The women of these lands do not tolerate mischievous men like the women of home.

I know you come from the old generation where you were taught to think that a woman without a man is nothing. Here most women don't even want to marry their men. They just live together, like what we call 'kuchaya mapoto' (living together sharing the pots). I talked to many young Norwegians about marriage and they always look at me as if I am crazy. 'I don't want trouble,' one Norwegian friend says to me.

You will not believe it: but this country is expensive. The price of a pint of beer is the same as the price of a whole goat back home. A loaf of bread costs the same as three live chickens. Can you imagine!

But Norwegians manage well. I walk down the street and the only thin people I see are usually always foreigners. Everyone can afford three good meals a day if they want, plus a place to sleep. If their government was like our government in Zimbabwe which sometimes enjoys destroying people's houses, Norwegians would all have died a long time ago in the cold. What we call 'cold' is really 'warm' for Norwegians.

You see mother, I am writing you so you can understand my new life and the people I share it with.

I was not too surprised to find that Norwegians enjoy the company of dogs and cats. They keep them as friends, not for hunting or killing the rats. No. And they keep them inside the house. I am told some even share their beds with the dog or the cat. What a scandal it would be back home.

But they are better than the French. You remember I was in France before I came here? The French love their dogs and cats.

They are prepared to die for them. I once joked with a woman who always walked around with a tiny little dog. She sometimes carried it in her basket, with the head popping out as if it were in a circus. I joked that where I come from we eat dogs, but added that I would not worry about her little dog because it was too small to make two small bowls of dog soup. The woman broke

down crying. She threatened to report me to the police: that I wanted to eat her dog. It took me time and energy to calm her down and convince her that it was only a joke.

Norwegians and the French spend so much money on dog food and care. Not like home where dogs wait for left-overs of everything. I understand the Germans are even worse. When I once said to a German friend 'I don't want to be treated like a dog,' he laughed and said he would prefer to be treated like a German dog. 'Dogs have a better life here than people,' he said. We laughed it off, but I think it is true. A missing dog is big news in the papers.

But in my city, there is a woman who has a house full of cats. Her life is dedicated to caring for abandoned cats. People think she is mad, but she does not mind. At least she is assured of never seeing a rat in her house!

Norway has such a beautiful array of mountains, hills, valleys and rivers intricately woven together into one. I wonder where anyone who intends to farm could have done it. Small farms miserably scatter through the valleys, with a few sheep dotted on the landscape, or maybe a cow or two. What they call a farm in these parts is really the size of a large garden in our country. No wonder why they buy most of their food from other parts of the world. Just the other day I ate Namibian impala meat in a restaurant. It was delicious, but I missed the bones that should have come with it. In these parts, they do not like the joy of struggling to tear off meat from bones during a meal.

The only wild animal that Norwegians can hunt is one called a raindeer. I have seen one a year ago when I travelled north. It is like some big wild goat up there in the mountains. Raindeer steak tastes like buffalo which, as you know, I never liked in my youth when the hunters used to kill them for us in the 1960s.

No, I should not spend so much time writing about animals. It makes me homesick, thinking about all those elegant giraffes, elephants and lions roaming our countrysides.



You will wonder if they also have elections here. Yes, of course. The other day I was walking in the street in the gentle rain. Four young men and two women stopped me to give me flowers. A red rose. They were campaigning for their political party by giving voters flowers, they told me. I almost fainted in shock. I told them that in my country they would be wielding sticks, stones and pangas to threaten me with death if I did not vote for their party. Remember the ruling party militias who stopped you and threatened to beat you up if you did not have a party card? Here they would probably have bought you a drink and given you a rose. It is a different world.

Only recently, I was flying to the capital, Oslo. The captain announced to us: 'Welcome to Your Majesty and to you all ladies and gentlemen.' I looked around and did not see any Majesty around. Since I was the only African on the plane, I thought they had mistaken me as some kind of royal because of our Mazvihwa royalty. But then, Majesty is for a woman. I asked a stewardess whether this was a joke of some kind.

'No,' she smiled. 'The Queen of Norway is sitting right there in front,' she pointed.

Then I was puzzled. No special security. No special seat for the Queen. Economy class like everyone else. It reminded me of another trip where I sat next to a young woman. When we introduced each other, it turned out she was the minister of defence. In another city, I was the Guest of Honour to open a literature festival, and the minister of culture was to speak after me.

The minister had also arrived late because of a technical problem on her plane. When I suggested that she should have grabbed the nearest plane and 're-routed it' to her destination, she looked sternly at me and said: 'You want my government to fall, hey? The people will force us to resign tomorrow morning.'

In all this, I thought of home: how no one would never sit next to President Mugabe in economy class, how I would probably

never be allowed to sit next to the minister of defence, how security police would have sealed off the whole airport if the President was arriving or leaving, and how there would have been hired dancing women with dresses 'decorated' with the face of the president.

Mother, in this country, I think power has not yet gone to their heads. Maybe it was in their heads long ago and the people managed to push it out and place it on the proper shelf of humbleness and service to the people.

Maybe your attacks of malaria will already be haunting you. There is no malaria in this country. The little mosquitoes they have are as harmless as pieces of flying paper. No one bothers much about them. But this is not to say there are no diseases here. They have different kinds of illnesses, some to do with the mind, others to do with eating too much wrong food, and maybe others to do with a life controlled too much by watches

and clocks. You should see how they walk in the street. They rush to everywhere as if in a permanent state of emergency. Slowing down might help reduce some of their tensions.

I sometimes think they do not use the medicine called laughter enough. They have forgotten that laughter drives out sorrow from the human heart and mind. I wish they could read the poem called 'Laugh' by Tanzanian poet Shaban Roberts:

'Laugh to heal your wounds, laugh to  
send away your troubles,  
Laugh to allow the body to grow in  
health and vigour.'

Mother, you might wonder if there are other strangers like me in my town.

Yes, I meet them. Most of them are escapees from one misfortune or other. They tell me bitter memories of their original homes, home bitter home, they remind me. Like me, they miss home,

but they loathe the possibility of returning to the jaws of poverty and political repression.

It is Christmas time now. I hope this time they will go to church. Most of the time the churches are empty but over the years religion has become part of the way they think and organise life. For Christmas, they buy and buy and buy and buy as if possessed by the spirit of shopping. It is Christmas without the poor baby Jesus Christ, born in a dirty cattle pen.

As winter has swallowed everybody and taken away their bright smiles, I see their faces yearning for summer already. Norwegians love to celebrate summer. It is the return of the sun which vanishes soon after the afternoon meal in winter. Summer is time for festivals in this country.

There is a festival for everything: literature festival, oil festival, humour festival, dance festival, wine festival (although they do not make wine), jazz festival, rock festival, food festival, everything comes with a festival. That is the way it was many years before the coming of the missionaries who taught us that festivals to celebrate the rain were pagan.

So, mother, you can see how complex life is here, with its ups and downs. As I yearn for the voices of home, I begin to think there are more downs here than ups. The voices of home, the music of our birds and the beauty of our setting sun, they weave patterns in my dreams as live this never-ending desire to be home one day.

I hope the thunderous rains have come by now. Maybe the maize you planted is already the height of a small child. Every sun which rises give me fresh memories of you, and every early sunset reminds me that I am in other lands. Maybe one day we will sit together, switch off the street lights and gaze at the beauty of that lovely African moon which displays the image of a rabbit with large ears. Maybe I will be older, but I will not have given up the idea of being young.

Now I know that there are so many streams to the river of knowledge, and one of them is to live in other lands.

Your Son,  
Chenjerai

## THE POWER OF WRITING

The word 'power' always makes me jittery, nervous. All sorts of connotations flood my mind and heart. Witch power? Whose power? Power for what purpose? Who are the victims and the victimizers in this power? For, in my works, I perceive my characters as either victims of power or victimizer, or even those who are unsure of what they are.

In a succinct analysis of Gabriel Garcia Marquez's portrayal of power in 'autumn of the Patriarch' Indian critic, Alok Bhalla, describes «power as a desolating pestilence». Indeed, power can be a disease, an ailment that devours the tissue around it as it engulfs the whole body, body social and body politic and body cultural.

As I looked at the topic, I immediately remembered a confrontation I had many years ago as a young, 30-year old President of the Zimbabwe Writers Union, The Minister of Culture had made a speech on public television in which he ordered writers to write socialist novels, poems and plays. When I challenged him to write a model «socialist novel» or poem, he was furious with me.

'How dare you challenge me in public like that? I was elected by voters, thousands of them. Who elected you?' he fumed at me.

I was initially cowed down by it all, but eventually I regenerated my courage. 'Sir, how long is your mandate?' I asked.

‘Of course, five years, and I have to deliver,’ he swore at me.

I quickly reminded him that my electorate was my conscience, and my conscience elected me for life, not five years. And from then on, his officials were instructed to find the means and reasons for which I could be arrested.

We were talking about different shades of power. He was talking about ‘power as a desolating pestilence’. Political power as quantified in numbers. He wanted to impose his definition of culture on me as a writer, to force me and other writers to receive literary recipes from him despite the fact that he is incapable of writing his own speeches.

We were already deep into the unfathomable game of constituencies. His was the constituency of physical things; mine was the constituency of the human imagination, the many landscapes, which make us much more than the number of roads or schools, or bridges the minister could build.

For, in his realm of power, the politician can insist on building a bridge where there is not even a river.

Armed with political power, the politician strives to attain the ultimate, the hearts and minds of the people. But when he tries to get there, he/she discovers the writer, the artist, has been there for a long time. The constituency of the mind and human feelings and beautiful emotions was never the province of political power.

To write is to fight the burden of silence. Communication or death by silence, the writer seems to say.

Language is essentially inherited from others, from society, from family and friends. And the writer borrows it from his/her times, freshens it up and gives it back to society as if to say: ‘Here, receive a new language I have created from the one you gave me.’

That is the difference between humans and other species. A lion will roar the same way it roared thousands of years ago. A cockerel will crow in the same manner it did hundreds of years ago. But humans will use language in different ways every day,

moulding and re-moulding it to describe their new desires and destinies. Thus, new identities are created, new dreams dreamt, and new pillars of visions are born.

As we write our books in the solitude of our small spaces, we remember that we, as writers, are memory-keepers. We record the dreams of our times and those to come. We are witnesses who stand up and say: look, I saw, recorded it beautifully, a history, which I soften, neglected by historians.

Writers record the vicissitudes of human joys and sorrows, human doubt and hope. Literature is a celebration, an acknowledgement of the encounters we have made and are still to make as we laugh, cry and yearn for that which makes us better human beings.

Literature searches for multifaceted possibilities of life. It argues through the portrayals of different characters and landscapes of history, emotions, human thought and madness.

The story, the poem, the play, the song, is all memory. They fight the disease of amnesia which so afflicts many in our modern societies, especially those with the power of physical constituencies. New words, beautifully crafted into story, poem or whatever, become the jewels of human endeavour to survive.

We live in dangerous times where dictators of all sorts specialise in transforming men, women and children into corpses, and turn flower gardens into graveyards. Faced with those who daily perfect the technology of torture and murder, the writer, the word, becomes fragile.

The Malian poet, Ahmed Baba, of many centuries ago, exiled from his homeland, Djenne, and living in exile in Tombactou, was asked what he wished to send to his friends back home. He thought briefly and said: 'Take my word to my friends so they continue to remember me.'

Since the task of writer is to write well, it also means literary activity is an endless search, a journey, sometimes without maps,

but a journey. While the politician holds what he/she calls 'the truth', a writer writes in order to search for truths, to doubt it if he thinks he/she has ever found it. The numerous characters in a novel are all diverse sides of truths that are equally valid. As the Igbo of Nigeria say, if you want to know a masked spirit, you must look at it from all angles.

Now, let us talk about the power of literature, the power of fragility of the word, written or spoken, from the pen or mouth of the artist. Sometimes I think words are fragile, the writer is a fragile as his/or her words which are easily blown away by the turbulent winds.

In my poem titled 'Book', I end by expressing my doubts about the power of the word, books:

'I will not write another book,  
I will only dream,  
For, books burn  
Like idea  
In the heart  
In the mind.'

(From 'Rainbows in the Dust', 1998)

Faced the burdens of illiteracy, economic collapse, and torturous censorship, sometimes the writer is tempted to think writing is a futile exercise.

But then, I hear the voice from many years ago, the voice of a poet friend:

'Oh, a book,  
What a universe.  
It informs,  
Forms  
And transforms human conscience.'



By transforming one human conscience, by shaping the dreams and aspirations of one person, the book becomes the architect of the human soul. For a book, a novel, a poem, is asked by the reader to come home, to be with the reader, to subvert the thinking and emotions of the reader in order to create a new, different and open perspective or perspectives on life. The book is normally not forced down the throat of the reader.

A good novel is subversive. It subverts the value systems, beliefs and traditions, which the reader sometimes thinks sacrosanct. In The literature, the individual searches for his or her individuality, but ends up discovering the collective identity of all human beings, the flower of what it is to be human, to be free.

Why, then is good literature so enchanting? It can enchant the reader to a point where they might even cry as their favourite character dies prematurely. A book can make people dance in celebration of a new vision, a transformed life. Its effect on the reader is unknowable. The new images, metaphors and sagas created by the writer from the ordinary things of life become new flowers in the gardens of the reader's imagination.

The writer does not create in a vacuum. He/she has language created by the human condition, and wants to use it to communicate, first with himself/herself, but then in the process discovering 'the other' out there who immediately resonates with the old words fumigated by new inspiration into becoming a new language.

While Western philosophers claimed that man's mission on earth is to conquer nature, African philosophers said a person's mission on earth is to harmonize with other aspects of nature. The writer recognizes that and so makes trees and animals talk, dream and aspire to a better and comfortable life

To write to name. And most of the time, to name is to dominate. The writer seeks to explore the vagaries of the human obsession with dominance over other aspects of life. The political, social and environmental problems we face today are born of this obsession

to name and dominate. Literature seeks to reject this dominance, which brings amongst our midst, unheard of diseases of social, psychological and emotional disequilibrium. Literature, of essence, fights against the fragmentation of human life. It seeks to draw a total map of human life: its misery and solitude, its deep wounds and its hopes.

Even as we mourn our dead decapitated and mutilated by dictators and tyrants' new technology of torture, literature reminds us that we are not alone: we have words to name the beauty of the remnants of our hopes and visions. Wounded society is returned to its essential humanity by words, by music, by dance and the paintings, which draw the map of our desire to be free once more, to reclaim the beauty of joy.

I can claim also that a well-written and inspired piece of writing is magic. People love magic. They want to be enchanted by that which seems simple but complex. The trade of the magician is also the trade of the writer, to enchant, to mesmerise, to inspire.

Almost a century ago, readers were enchanted by H.G. Wells' short story, 'The Machine Stops'. Wells was warning society against the obsession with machines and technology. And today, when the computer, the washing machine, the dishwasher breaks down, it is enough to render the occupants of the house completely useless.

The writer's task is also to see, to write and to warn. But the warnings they give to their societies often force them into the exile of geographical distance from the motherland, but worst of all, the exile from the society which nourishes their daily creativity. Sometimes their search for our multiple identities becomes blurred by the hunger to break those borders, which stifle the fertility of the mind and heart; the landscapes are part of us until we die.

Writing gives us the capacity to water the flowers of our hope, to paint the many complex colours of possibilities. It celebrates life's strengths as well as its fragility.

# IDENTITY

Far away from home,  
The smells,  
the sounds,  
the madness,  
the laughter,  
the sorrows  
and joys of the  
land of my birth,  
the songs of the birds  
whose names I know,  
the sounds of the rivers  
whose names  
I grew up naming  
with rhythm and dance,  
the shapes of the hills and mountains,  
how they told us  
they looked like a man dancing,  
a woman smoking a pipe,  
a crazy woman dancing to several lovers,  
the colours of the sky  
as it changed its many tempers

to invoke the voice of thunder and lightning,  
all those colours of butterflies and nameless things,  
all these will always remind me  
that I am part of that geographical  
space where I grew up.  
It is my traveller's luggage,  
in my soul and heart,  
while I travel and reach  
out to other lands  
which might welcome me  
with their own voices.

# *Chenjerai Hove*

LETTRE À MA MÈRE

LE POUVOIR DE L'ÉCRITURE

IDENTITÉ



## NOTICE BIOGRAPHIQUE DE CHENJERAI HOVE

**Chenjerai Hove** (Mazvihwa, Zimbabwe, 1956) est un poète éminent. Il est également romancier, dramaturge et essayiste. Il poursuit ses études primaires dans une école catholique locale. Plus tard, il étudie la littérature et l'éducation, à l'Université d'Afrique du Sud et à l'Université du Zimbabwe. En 1981, Hove commence à travailler comme rédacteur pour *Mambo Press* et quatre ans plus tard il devient rédacteur en chef de la Maison d'Édition du Zimbabwe. De 1984 à 1992, il est Président de l'Association des écrivains du Zimbabwe, tout en travaillant comme journaliste indépendant et écrivain, à Harare, la capitale du Zimbabwe.

Opposant et fervent critique de Robert Mugabe, le Président despotique du Zimbabwe, Chenjerai Hove est finalement contraint à l'exil en 2001. Il vit depuis entre la France, la Norvège et les États-Unis, où il est actuellement hébergé par *Miami: la ville refuge*, un programme géré par le *Centre de Floride pour les Arts Littéraires à Miami Dade College*. Il est un fervent défenseur de l'ICORN, le *Réseau International des villes Refuge*, et participe à de nombreux événements et autres activités visant à étendre le réseau.

Hove, écrit en anglais et en Shona, langue bantoue du peuple Shona du Zimbabwe et du sud de la Zambie. C'est dans cette langue qu'il publie ses premiers poèmes en 1978. En 1980, il contribue avec 14 poèmes en anglais à l'anthologie *And Now the poets*

*speak* (Et maintenant les poètes parlent) publié à l'occasion de l'indépendance du Zimbabwe. *Up in Arms* (Pied de guerre) (1982) est son premier volume de poésie lyrique, suivi par *Red Hills of Home* (Les collines rouges de ma terre) (1985). Ces deux livres attirent l'attention des critiques littéraires, mais, c'est son premier roman en anglais *Bones* (Les os), qui lui vaut en 1989 le prestigieux Prix Noma pour l'édition en Afrique. Grâce à la traduction de *Bones* (Les os) en plusieurs langues étrangères, Hove accède à une large reconnaissance internationale. *Bones* (les os) a été suivi par *Shadows* (Les Ombres) en 1994 et *Ancestors* (Les ancêtres) en 1996.

En 2001, Hove obtient le Prix allemand-Afrique pour la liberté d'expression et la justice sociale (décerné par le Comité du Parlement Allemand) pour sa contribution à la démocratie et les droits humains en Afrique à travers ses écrits littéraires et journalistiques.

Le style littéraire de Hove est une innovation dans le genre narratif européen en introduisant dans ses œuvres la tradition narrative orale prédominante en Afrique. Ses romans offrent une nouvelle vision de son pays, comme s'il s'agit de chroniques qui, consciemment défient et croisent les frontières entre passé, présent et futur, tout comme il le fait avec les frontières entre les vivants et les morts.

Parmi les autres œuvres de Chenjerai Hove, on peut citer: *Guardians of the soil: Interviews with Zimbabwean Elders* [Gardiens de la terre: Des entrevues avec les aînés du Zimbabwe] (1995), les volumes de poésie *Rainbows in the Dust* [Arc en ciels dans la poussière] (1998), *Blind Moon* [Lune aveugle] (2003), et les pièces de théâtre *Travel News* [Nouvelles de voyage] (2006). Son dernier livre est *Homeless Sweet Home: A Memoir of Miami* [Le doux abri des sans-abris: un souvenir de Miami] et se compose d'essais, de poèmes et de pièces de théâtre écrites durant son séjour à Miami en tant qu'écrivain de l'ICORN.

**Raffaella Salierno** (trad. Salem Zenia)



Ces trois pièces littéraires de Chenjerai Hove, reproduites ci-dessous, illustrent les profondes visions intérieures de l'auteur, sa perspective innovatrice, son sens de l'humour, de l'amour et de la nostalgie, de sa terre natale.

### *Lettre à ma mère*

Texte lu à l'occasion du Forum mondial sur la liberté d'expression, à Oslo, 1-7 Juin, 2009.

### *Le pouvoir de l'écriture*

Discours prononcé par Chenjerai Hove à l'Assemblée générale de l'ICORN, à Barcelone, le 20 avril 2009.

### *Identité*

Poème inédit lu par l'auteur à la session inaugurale de l'assemblée pour la fondation de l'ICORN, à Stavanger (Norvège), le 9 Juin, 2006.



# LETTRE À MA MÈRE

## (PARMI EUX, LES NORVÉGIENS)

Chère maman

Il ya longtemps que je ne t'ai pas appelée. Maintenant que tes oreilles vieillissent tu peux à peine entendre la voix faible de ce côté-ci du téléphone. Mais alors, je me demande parfois si ce n'est pas futile de t'écrire cette lettre, puisque tu ne peux même pas lire. Tes yeux aussi t'abandonnent et tu n'as pas été à l'école missionnaire pour apprendre les nuances de l'écriture. Mon regretté ami angolais, Antonio Jacinto, a écrit un poème sur un amant qui voulait écrire à sa femme une lettre, mais l'homme s'est rendu compte de manière tragique que lui même ne pouvait pas écrire, et sa femme aussi ne savait pas lire :

« ... mais vous ne pouvez pas lire  
Et moi - oh désespoir - Je ne peux pas écrire ».

Rappelle-toi le jour de mon arrivée dans ma nouvelle cité, l'une de mes nombreuses haltes, dans ce voyage qu'est la vie. La pluie à l'aéroport de Stavanger a fait remonter en moi des souvenirs de toi quand tu travaillais dans les champs, sans te protéger de la chaude pluie. Je me rappelle de toi encore quand j'ai pris le chemin

du retour en février 2005. Car, je savais bien que tu as composé un poème pour célébrer l'instant des premières gouttes de pluie, ces chants sur le poisson, l'aigle dans le ciel, signe avant-coureur de la pluie, donnant la vie aux personnes, aux animaux et aux plantes.

Ici, ils n'ont toujours pas cessé de maudire la pluie. Je leur ai toujours fait rappeler que celui qui maudit la pluie est comme une sorcière qui souhaite que la vie ne soit pas célébrée sur cette terre. Mais non, ils continuent de maudire leur pluie douce et sans orages. Ils préfèrent le soleil à sa place. Ou la neige blanche qui peint la rue de couleur blanche, comme si la laine de coton embrasse la terre entière.

Ma peur de la neige persiste, surtout quand elle se durcit et devient de la glace glissante. Pour moi, un pas sur la glace est un désastre potentiel. La glace est plus glissante que les sols argileux et boueux de tes champs de maïs.

Les Norvégiens tombent difficilement sur la glace. Ils flottent sur elle, comme les Arabes marchent sur le sable, ils ne sombrent jamais, ils ne tombent jamais. Ils font même des courses sur la glace et remportent des compétitions ! Peux-tu imaginer ?

Oh, les Norvégiens, que ne font-ils pas !

Ils ont construit la ville de Stavanger au bord de la mer, comme pour l'empêcher d'aller plus loin vers l'intérieur. Parfois je rêve que les maisons accrochées par les falaises tombent un jour dans la mer.

Au fait, j'oublie que tu n'as jamais vu la mer. Je me souviens que tu me racontais des histoires sur le lieu où toutes les rivières versaient leurs eaux, dans notre langue, gungwa (l'eau qui étanche toutes les soifs). Il est vrai que les Norvégiens sont des gens de la mer. Ils y jouent, ils y nagent, ils plongent en elle, ils montent dans des bateaux rapides et ils y pêchent. Ils voyagent à travers la mer vers plusieurs endroits. Toutes leurs villes et tous leurs villages sont en bord de mer : elle leur apporte tout ce qu'ils veulent, amis et ennemis, de la nourriture dans des lieux très lointains et du carburant qu'ils ont découvert sous les profondeurs de la mer. La

mer est pleine de tant de créatures que tu trouveras dans tous leurs plats et dans presque tous leurs repas.

Selon les Norvégiens, si tu ne manges pas de poisson, comme moi, tu es censée être misérable.

Oui, il ya du pétrole sous l'eau. Je sais que tu ne peux pas comprendre comment le pétrole puisse se trouver sous l'eau, mais les Norvégiens l'ont découvert, il ya de cela plusieurs années. Il est la source de leur richesse tout comme le sol, le bétail et les gens, sont notre propre richesse.

Le pétrole les a rendus riches, et ils semblent oublier qu'il ya plusieurs années ils étaient pauvres, ils sont devenus des vagabonds dans d'autres pays pour chercher fortune et gagner leur vie, tout comme nous.

Pourtant, ils n'ont pas renoncé à la première question qu'ils m'ont posée lorsque je les ai rencontrés pour la première fois. « D'où êtes-vous venu ? » me demandent-ils, comme si cette question est la première chose apprise lorsqu'ils sont nés. Je suis parvenu à l'accepter comme une salutation. Je rigole quand ils refusent d'accepter que je suis maintenant devenu une sorte de l'un d'eux. Mais je pense que nous sommes aussi comme eux. Nous nous appelions « vanhu » (le peuple) et tous les étrangers avaient d'autres noms. Je viens de me rendre compte que chaque peuple est comme ça ; tout le monde est quelque chose d'autre, et nous sommes le seul véritable «vanhu» et la dignité humaine est « hunhu ». Une bonne personne est toujours capable de mesurer la façon dont l'étranger s'inscrit dans nos modes de vie.

« Le temps est froid, et les Norvégiens sont froids », m'a dit un africain que j'ai rencontré lorsque je suis arrivé. C'est peut-être vrai. J'ai aussi découvert que les Norvégiens sont comme un moteur diesel, ils prennent le temps de se réchauffer pour toi. Mais quand ils se réchauffent pour un étranger et deviennent ses amis, ils sont prêts à mourir pour lui. Leur réchauffement est lent mais sûre, comme un bon moteur diesel !

L'hiver arrive avec des skis  
L'été apporte quelques sourires,  
S'il ne pleut pas.

Normalement, les Norvégiens sont profondément silencieux. Oublie le bruit que tu entends dans les rues de Harare, ou dans un village du pays Gotami, là-bas dans le Chireya. Ici, ils sont silencieux, et c'est le silence qui explose dans tes oreilles dès que tu arrives dans leur pays. Non, ils n'ont pas peur des étrangers. Ils sont trop timides pour s'aventurer dans l'espace de vie de quiconque, y compris de leur propre gens. Il leur faut du temps pour enlever ce voile du silence qui les protège tant des possibilités de rire et de la bonne humeur, ce qui enflamme l'esprit humain en temps de tristesse et de désespoir.

Les Norvégiens ont leur plat traditionnel : des pommes de terre bouillies, des légumes et de l'agneau. Je l'ai goûté et je n'ai y pas beaucoup pensé. Ils me disent qu'il provient de l'époque où ils étaient encore pauvres. Je préfère mon propre sadza du Zimbabwe (épaisse bouillie de farine de maïs) avec de la viande de chèvre ou du ragoût de bœuf, du riz avec du poulet les dimanches et à Noël. Tu devrais savoir combien d'heures j'ai passé à la recherche de la farine de maïs dans les magasins. Quand je l'ai trouvée, le repas de ce soir là était le meilleur que je n'ai jamais eu depuis des mois. Cela me surprend quand je vois des Norvégiens manger des petits morceaux de poulet et quelques légumes verts et appeler ça un repas.

Pour dîner avec un Norvégien, je dois d'abord m'assurer avoir un peu d'argent dans ma poche, juste au cas où. Ce n'est pas comme chez nous où les gens vous invitent à dîner dans un restaurant et tout ce que vous devez apporter est juste un fort appétit. Ici, quand la facture arrive, tu dois savoir ce que tu as mangé et bu pour partager la note. Au début, cela m'avait choqué. Avec le temps je m'y suis habitué. Je sais que parfois, quand ils prennent leur famille pour un repas, la femme et son mari, au moment de payer la note, regardent, chacun dans sa propre poche, pour payer sa part.

C'est probablement un accord sain depuis que personne ne puise dans le porte-monnaie de son oncle dans ces pays. Chacun est son propre oncle !

Les hommes et les femmes : c'est un sujet fort intéressant. Les femmes de la Norvège sont fortes. Elles gouvernent la maison et veillent à ce que tout le monde nettoie la maison, prend le chien pour une promenade, et emmène les enfants à l'école et les en ramener. Tout le monde cuisine et tout le monde fait la vaisselle. Très différent de chez nous où l'homme est le chef de maison, une sorte de roi. Pas ici. Les femmes sont dures : elles peuvent même chasser l'homme de la maison s'il néglige ses devoirs. Les femmes de ce pays ne tolèrent pas les hommes malicieux comme les femmes de chez nous.

Je sais que tu es de l'ancienne génération où on t'a appris à penser qu'une femme sans homme n'est rien. Ici, la plupart des femmes ne veulent même pas se marier avec leurs hommes. Ils vivent juste ensemble, comme ceux que nous appelons chez nous « kuchaya mapoto » (vivre ensemble et partager la marmite). J'ai parlé à de nombreux jeunes Norvégiens sur le mariage et ils me dévisagent toujours comme si je suis fou. « Je ne veux pas de problèmes », me dit un ami norvégien.

Tu ne va pas le croire : mais la vie dans ce pays est très chère. Le prix d'une bière est le même que le prix d'une chèvre entière chez nous. Une miche de pain coûte le même prix que trois poulets vivants. Peux-tu imaginer !

Mais les Norvégiens gèrent bien. Quand je marche dans la rue, les seules personnes minces que je vois sont généralement toujours des étrangers. Tout le monde peut se permettre trois bons repas par jour, s'ils le veulent, plus un endroit pour dormir. Si leur gouvernement était comme notre gouvernement, au Zimbabwe, qui se plaît parfois à détruire les maisons des gens, les Norvégiens seraient tous morts depuis longtemps dans le froid. Ce que nous appelons « froid » est vraiment « chaud » pour les Norvégiens. Tu

vois maman, Je t'écris pour que tu puisses comprendre ma nouvelle vie et les gens avec lesquels je la partage.

Je n'étais pas trop surpris de constater que les Norvégiens aiment la compagnie des chiens et des chats. Ils les gardent comme des amis, pas pour la chasse ou pour tuer les rats. Non. Ils les gardent à l'intérieur de la maison. On m'a dit que quelques uns partagent même l'aumône avec le chien ou le chat. Ce qui serait un vrai scandale chez nous.

Mais ils sont mieux que les Français. Tu te rappelles que j'étais en France avant de venir ici ? Les Français aiment leurs chiens et leurs chats. Ils sont prêts à mourir pour eux. Une fois, j'ai plaisanté avec une femme qui se promenait toujours avec un chien minuscule. Elle le portait parfois dans son panier, avec la tête qui sort précipitamment comme si elle était dans un cirque. J'ai plaisanté en lui disant qu'au pays d'où je viens nous mangeons les chiens. Mais j'ai ajouté qu'elle ne devrait pas s'inquiéter pour son petit chien, car il était trop petit pour faire deux petits bols de soupe de chien. La femme a éclaté en sanglots. Elle a menacé de me dénoncer à la police : que je voulais manger son chien. Il m'a fallu du temps et de l'énergie pour la calmer et la convaincre que ce n'était qu'une plaisanterie.

Les Norvégiens et les Français dépensent tant d'argent en soins et en nourriture pour chien. Pas comme chez nous où les chiens attendent les restes de n'importe quoi. Je comprends, les Allemands sont encore pires. Quand j'ai dit à un ami allemand : « Je ne veux pas être traité comme un chien », il a rigolé et a dit qu'il préfère être traité comme un chien allemand. « Les chiens ont une vie meilleure ici que les gens », dit-il. Nous avons beaucoup rigolé, mais je pense que c'est vrai. Un chien perdu est une information donnée à la une des journaux.

Mais dans ma ville, il ya une femme qui a une maison pleine de chats. Sa vie est consacrée à soigner des chats abandonnés. Les gens pensent qu'elle est folle, mais elle s'en fout. Au moins, elle est sûre de ne jamais voir un rat dans sa maison !



La Norvège a un très beau paysage de montagnes, de collines, de vallées et de rivières étroitement tissées ensemble en un tout. Je me demande où quelqu'un qui a l'intention d'exploiter pourrait-il le faire. Des petites fermes sont misérablement dispersées à travers les vallées, avec quelques moutons en pointillés sur le paysage, ou peut-être une ou deux vaches. Ce qu'ils appellent une ferme dans ces régions est vraiment la dimension d'un grand jardin, dans notre pays. Ce n'est pas étonnant s'ils achètent la plupart de leur nourriture dans d'autres parties du monde. Juste l'autre jour, j'ai mangé de la viande impala de Namibie dans un restaurant. Elle était délicieuse, mais il me manque les os qui auraient dû être avec la viande. Dans ces régions, ils n'aiment pas la joie de se battre pour arracher la viande des os au cours d'un repas.

Le seul animal sauvage que peuvent chasser les Norvégiens est appelé raindeer. J'en ai vu un il ya un an, quand j'ai voyagé vers le Nord. C'est comme une grande chèvre sauvage qui vit là-haut dans les montagnes. Le goût du steak de raindeer est comme celui des buffles qui, comme tu le sais, je n'ai jamais aimé dans ma jeunesse, quand les chasseurs les tuaient pour nous dans les années 1960.

Non, je ne devrais pas passer autant de temps à écrire sur les animaux. J'ai le mal du pays, en pensant à toutes ces élégantes girafes, les éléphants et les lions qui courent dans nos campagnes.

Tu te demandes s'ils ont aussi des élections ici. Oui, bien sûr. L'autre jour, je marchais dans la rue sous une douce pluie. Quatre jeunes hommes et deux femmes m'ont arrêté pour me donner des fleurs. Une rose rouge. Ils ont fait campagne pour leur parti politique en donnant des fleurs aux électeurs, m'ont-ils dit. Je me suis presque évanoui sous le choc. Je leur ai dit que dans mon pays, ils seraient armés de bâtons, de pierres et de machette, pour me menacer de mort si je n'ai pas voté pour leur parti. Te rappelles-tu des milices du parti au pouvoir qui t'ont arrêté et menacé de te battre si tu n'as pas de carte de parti ? Ici, ils auraient probablement acheté une boisson et te donne une rose. C'est un monde différent.

Ce n'est que récemment, que j'ai pris un vol vers la capitale, Oslo. Le commandant de bord nous a annoncé : « Bienvenue à sa Majesté et à vous tous Mesdames et Messieurs ». J'ai regardé autour de moi et je ne vois pas de Majesté. Comme je suis le seul africain dans l'avion, je pensais qu'ils m'avaient pris pour une sorte de roi à cause de notre Mazvihwa royale. Mais alors, Majesté est pour une femme. J'ai demandé à une hôtesse s'il s'agissait d'une plaisanterie.

« Non », elle sourit. « La Reine de la Norvège était assise juste là, devant, a t-elle souligné ». Alors, j'ai été intrigué. Pas de sécurité spéciale. Pas de place spéciale pour la Reine. En classe économique comme tout le monde. Ceci m'a rappelé un autre voyage où j'étais assis à côté d'une jeune femme. Lorsque nous nous sommes présenté l'un à l'autre, il s'est avéré qu'elle était ministre de la Défense. Dans une autre ville, j'ai été l'invité d'honneur pour inaugurer un festival de littérature, et le ministre de la culture a été invité à prendre la parole après moi.

La ministre est également arrivée en retard à cause d'un problème technique sur son avion. Lorsque je lui ai suggéré qu'elle aurait du prendre l'avion le plus proche et le « réorienter » vers sa destination, elle me regarda fixement et me dit : « Tu veux que mon gouvernement tombe, hein? Les gens vont nous obliger à démissionner demain matin. »

Après tout cela, j'ai pensé à mon pays : comment personne ne pourrait jamais s'asseoir à côté du Président Mugabe en classe économique ; comment je ne pourrai probablement jamais être autorisé à m'asseoir à côté du Ministre de la Défense ; comment la police sécuritaire aurait bouclé tout l'aéroport si le Président était arrivée ou sur le point de partir, et comment il aurait embauché des danseuses avec des robes « décorées » avec le visage du Président.

Maman, dans ce pays, je pense que le pouvoir ne leur est pas encore monté à la tête. Il était peut-être dans leur tête depuis longtemps et le peuple a réussi à l'expulser et le placer au rayon de l'humilité et au bon service du peuple.

Peut-être que les attaques de la malaria te hante déjà. Il n'y a pas de malaria dans ce pays. Les petits moustiques qu'ils ont sont aussi inoffensifs que des morceaux de papier volant. Personne ne s'en soucie. Mais cela ne veut pas dire qu'il n'y a pas de maladies ici. Ils ont différents types de maladies : certaines ont à voir avec l'esprit, les autres à force de manger trop de mauvais aliments, et peut-être d'autres ont voir avec une vie trop contrôlée par des montres et des horloges. Tu devrais voir comment ils marchent dans la rue. Ils se ruent partout, comme sous un état d'urgence permanent. Le ralentissement pourrait les aider à réduire quelques unes de leurs tensions.

Je pense parfois qu'ils n'ont pas assez utilisé le médicament appelé « rire assez ». Ils ont oublié que le rire leur enlève la douleur du cœur et de l'esprit humain. Je souhaite qu'ils puissent lire le poème intitulé « Rire » du poète Tanzanien Shaban Roberts :

« Rire pour guérir vos blessures, rire  
Oublier vos chagrins,  
Rire pour permettre au corps de se développer dans  
La santé et la vigueur »

Maman, tu pourrais te demander s'il ya d'autres étrangers comme moi dans ma ville. Oui, je les rencontre. La plupart d'entre eux ont fui un malheur ou un autre. Ils me racontent d'amers souvenirs de leurs pays d'origine, amer pays amer, me disent-ils. Comme moi, leur pays leur manque, mais la possibilité de retourner dans les mâchoires de la pauvreté et la répression politique les répugnent.

Maintenant c'est Noël. J'espère que cette fois ils vont aller à l'église. La plupart du temps les églises sont vides. Mais, au fil des ans la religion est devenue partie intégrante de leur façon de penser et d'organiser la vie. Pour Noël, ils achètent et achètent et achètent et achètent, comme s'ils sont possédés par l'esprit du

shopping. C'est Noël, sans le pauvre bébé Jésus-Christ, né dans un sale enclos à bétail.

Comme l'hiver a avalé tout le monde et enlevé leurs sourires radieux, je vois leurs visages désirer l'été déjà. Les Norvégiens aiment célébrer l'été. C'est le retour du soleil qui disparaît immédiatement après le repas de l'après-midi en hiver. L'été est le temps des festivals dans ce pays. Il ya un festival pour tout : un festival de littérature, un festival du pétrole, un festival de l'humour, un festival de danse, un festival du vin (même s'ils ne font pas de vin), un festival de jazz, un festival de rock, un festival de la nourriture, tout est livré avec un festival. C'était notre manière d'être pendant de nombreuses années avant l'arrivée des missionnaires qui nous ont appris que ces festivals pour célébrer la pluie étaient païens.

Donc, maman, tu peux voir comment la vie est complexe ici, avec ses hauts et ses bas. Comme elles me manquent les voix de chez moi, je commence à croire qu'il ya plus de bas ici que de hauts. La voix de la maison, la musique de nos oiseaux et la beauté de notre soleil couchant, tissent des socques dans mes rêves comme la vie, ce désir sans fin d'être chez soi un jour.

J'espère que les pluies orageuses y sont toujours. Peut-être que tu as planté du maïs qui est déjà de la hauteur d'un petit enfant. Chaque soleil qui se lève me rappelle des souvenirs frais de toi, et chaque coucher de soleil avant l'heure me rappelle que je suis dans d'autres pays. Peut-être un jour nous nous asseyons ensemble, nous éteindrons les lanternes des rues et contemplerons la beauté de cette belle Afrique et la lune qui affiche l'image d'un lapin aux grandes oreilles. Peut-être que je serai plus vieux, mais je n'aurai pas abandonné l'idée d'être jeune.

Maintenant je sais qu'il ya tellement de cours d'eau à la rivière de la connaissance, et l'un d'eux est de vivre dans d'autres pays.

Votre Fils, Chenjerai

Traduction de Salem Zenia

## LE POUVOIR DE L'ÉCRITURE

Le mot « pouvoir » me rend toujours nerveux, inquiet. Toutes sortes de connotations inondent mon esprit et mon cœur. Quel pouvoir ? Le pouvoir de qui ? Le pouvoir pour quoi ? Qui sont les victimes et les persécuteurs ? Dans mes œuvres, je vois mes personnages comme des victimes du pouvoir ou comme des persécuteurs, même ceux qui ne savent pas très bien de quel côté ils sont.

Dans une analyse succincte de la façon dont Gabriel García Márquez dresse un portrait du pouvoir dans *L'Automne du patriarce*, le critique indien Alok Bhalla le décrit comme une « peste dévastatrice ». En effet, le pouvoir peut être une maladie, un mal qui dévore le tissu qui l'entoure et qui engloutit peu à peu tout le corps, le corps social, le corps politique et le corps culturel.

En réfléchissant sur ce sujet, je me suis immédiatement souvenu d'un affrontement, il y a plusieurs années, quand, âgé de 30 ans, j'étais le jeune président de l'Union des écrivains du Zimbabwe. Le ministre de la Culture avait fait un discours à la télévision publique où il ordonnait aux écrivains d'écrire des romans, des poèmes et des pièces de théâtre socialistes. Quand je l'ai mis au défi d'écrire un « roman socialiste » ou un poème modèle, il s'est déchaîné contre moi.

« Comment osez-vous me défier en public de la sorte ? J'ai été élu par les électeurs, des milliers d'entre eux. Qui vous a élu, vous ? », s'était-il indigné.

Au départ, je me suis laissé intimider, mais j'ai fini par retrouver mon courage. « Monsieur, combien dure votre mandat ? », ai-je demandé.

« Cinq ans, bien sûr, et je dois tenir parole », m'a-t-il juré.

Je lui ai promptement fait remarquer que mon électorat, c'était ma conscience et que ma conscience m'avait élu à vie, pas pour cinq ans. Dès lors, ses fonctionnaires ont été chargés de trouver l'art et la manière de me faire arrêter.

Nous parlions de différentes facettes du pouvoir. Il parlait du pouvoir comme d'une « peste dévastatrice ». Du pouvoir politique quantifié en nombres. Il voulait m'imposer sa définition de la culture, à moi écrivain, me forcer et forcer d'autres écrivains à accepter ses recettes littéraires, lui qui ne savait pas même écrire ses propres discours.

Nous nous enfoncions dans le jeu insondable des circonscriptions. Sa circonscription, c'était celle des choses physiques ; la mienne était celle de l'imagination humaine, des multiples paysages qui font de nous bien plus que le nombre de routes, d'écoles ou de ponts que le ministre pourrait construire.

Au royaume du pouvoir, le politicien peut décider de faire construire à tout prix un pont là où il n'y a même pas de fleuve.

Armé du pouvoir politique, le politicien s'efforce d'atteindre le fin du fin, le cœur et l'esprit du peuple. Mais quand il essaie d'y accéder, il/elle s'aperçoit que l'écrivain, l'artiste, est là depuis longtemps. La circonscription de l'esprit, des sentiments humains et des belles émotions n'a jamais été la province du pouvoir politique.

Écrire c'est lutter contre le fardeau du silence. La communication ou la mort par le silence, semble dire l'écrivain.

La langue est essentiellement un héritage des autres, de la société, de la famille et des amis. Et l'écrivain l'emprunte à son

époque, la revigore et la rend à la société, comme pour lui dire : « Tenez, voici la nouvelle langue que j'ai créée à partir de celle que vous m'avez donnée ».

Là est la différence entre les humains et les autres espèces. Le lion rugira de la même manière qu'il rugissait il y a des milliers d'années. Le coq chantera de la même manière qu'il le faisait il y a des centaines d'années. Mais les hommes vont utiliser le langage chaque jour différemment, le modeler et le remodeler pour décrire de nouveaux désirs et de nouvelles destinées. Ainsi, de nouvelles identités se créent, de nouveaux rêves se rêvent et de nouveaux piliers de la sagesse naissent.

Quand nous écrivons nos livres dans la solitude de nos petits espaces, nous nous souvenons que nous, écrivains, sommes les gardiens de la mémoire. Nous consignons les rêves de notre époque et ceux qui viendront. Nous sommes les témoins qui se tiennent debout et qui disent : regardez, j'ai vu j'ai enregistré bellement une histoire, adoucie, que les historiens négligent.

Les écrivains consignent les vicissitudes des hommes, leurs joies et leurs peines, leurs doutes et leurs espoirs. La littérature est une célébration, une reconnaissance des rencontres que nous avons faites et que nous ferons tandis que nous rions, pleurons et aspirons à ce qui nous rendra meilleurs.

La littérature explore les multiples manifestations de la vie. Elle s'exprime en traçant le portrait des différents personnages et des paysages de l'histoire, les émotions, la pensée humaine et la folie.

Récit, poème, pièce de théâtre, chanson, tous est mémoire. Tout sert à combattre l'amnésie, cette maladie qui fait des ravages dans nos sociétés modernes, particulièrement chez ceux qui règnent sur les circonscriptions physiques. Les mots nouveaux, magnifiquement ciselés dans une histoire, un poème, etc., deviennent les bijoux de notre lutte pour la survie.

Nous vivons une époque dangereuse où les dictateurs en tous genres ont pour spécialité la transformation des hommes, des

femmes et des enfants en cadavres et changent des jardins fleuris en cimetières. Face à ceux qui perfectionnent jour après jour la technologie de la torture et du meurtre, l'écrivain et le verbe sont bien fragiles.

On demanda à Ahmed Baba, un poète malien d'il y a plusieurs siècles, qui avait été exilé de Djenné à Tombouctou, ce qu'il souhaitait envoyer à ses amis restés là-bas. Il réfléchit un court instant et dit : « Apportez ma parole à mes amis pour qu'ils continuent à se souvenir de moi ».

Puisque la tâche de l'écrivain est de bien écrire, l'activité littéraire devient une quête sans fin, un voyage, parfois sans cartes, mais enfin un voyage. Alors que le politicien prétend détenir ce qu'il/elle appelle « la vérité », l'écrivain écrit pour trouver des vérités, pour les remettre en cause s'il/elle croit en avoir trouvé. Dans un roman, les nombreux personnages sont autant de facettes et de vérités aussi valables les unes que les autres. Comme disent les Igbo du Nigeria, si tu veux connaître un esprit masqué, tu dois le regarder sous tous les angles.

Maintenant, parlons un peu du pouvoir de la littérature, du pouvoir de la fragilité de cette parole, écrite ou parlée, qui émane de la plume ou de la bouche de l'artiste. Parfois, je pense que les mots sont fragiles, que l'écrivain ou l'écrivain est un être aussi fragile que ses mots, si facilement emportés par des vents turbulents.

Dans mon poème intitulé « Livre », j'exprime à la fin mes doutes quand au pouvoir de la parole et des livres :

« Je n'écrirai pas d'autre livre,  
Je vais juste rêver,  
Car les livres brûlent  
Comme une idée  
Dans le cœur  
Dans l'esprit ».

(De *Rainbows in the Dust*, 1998)



Face au fardeau de l'analphabétisme, de l'effondrement économique et de la censure imposée par la torture, l'auteur est parfois tenté de croire qu'écrire est un exercice futile.

Mais voilà que j'entends une voix d'il y a longtemps, la voix d'un ami poète :

« Oh, un livre,  
Quel univers.  
Il informe,  
Forme  
Et transforme la conscience humaine. »

En transformant une conscience humaine, en façonnant les rêves et les aspirations d'une personne, le livre devient l'architecte de l'âme humaine. Car un livre, un roman, un poème, est invité par le lecteur dans sa maison, invité à se tenir auprès du lecteur, à subvertir la pensée et les émotions du lecteur afin de créer une perspective, des perspectives nouvelles, différentes, ouvertes sur la vie. Un livre, normalement, on ne le fait pas avaler de force à un lecteur.

Un bon roman est subversif. Il subvertit les systèmes de valeurs, les croyances et les traditions, dont le lecteur pense parfois qu'ils sont sacro-saints. Dans la littérature, l'individu recherche son individualité mais finit par découvrir l'identité collective de tous les êtres humains, la fleur de ce que c'est que d'être humain, d'être libre.

Pourquoi donc la bonne littérature est-elle si captivante ? Elle peut captiver le lecteur au point de le faire pleurer quand son personnage préféré meurt prématurément. Un livre peut pousser les gens à danser pour fêter une nouvelle vision, une vie transformée. Ses effets sur le lecteur sont incommensurables. Les nouvelles images, les métaphores et les sagas créées par l'écrivain à partir des petites choses de la vie deviennent de nouvelles fleurs dans les jardins de l'imagination du lecteur.

L'écrivain ne crée pas dans le vide. Il/elle possède le langage qui est le fruit de la condition humaine et il veut l'employer pour communiquer, d'abord avec lui-même/elle-même, mais pour découvrir aussitôt « l'autre », là-bas au-dehors, tout de suite en phase avec ces vieux mots fumigés par une nouvelle inspiration et transformés en une nouvelle langue.

Tendis que les philosophes occidentaux soutenaient que la mission de l'homme sur terre était de conquérir la nature, les philosophes africains affirmaient que la mission d'une personne sur terre était d'être en harmonie avec les autres aspects de la nature. L'écrivain le sait bien et fait en sorte que les arbres et les animaux parlent, rêvent et aspirent à une vie meilleure et plus confortable.

Écrire c'est nommer. Et la plu part du temps, nommer c'est dominer. L'écrivain cherche à explorer les aléas de l'obsession qu'a l'homme de dominer les autres aspects de la vie. Les problèmes politiques, sociaux et environnementaux auxquels nous sommes confrontés aujourd'hui sont nés de cette obsession de nommer et de dominer. La littérature cherche à rejeter cette domination qui répand parmi nous les plaies inouïes du déséquilibre social, psychologique et émotionnel. La littérature lutte essentiellement contre la fragmentation de la vie humaine. Elle cherche à dresser une carte globale de la vie humaine : sa misère et sa solitude, ses blessures profondes et ses espoirs.

Même lorsque nous pleurons nos morts, nos décapités, ceux qui ont été mutilés par la nouvelle technologie de la torture que pratiquent les dictateurs et les tyrans, la littérature nous rappelle que nous ne sommes pas seuls : nous avons des mots pour nommer la beauté de ce qui reste de nos espoirs et de nos visions. La société blessée est renvoyée à son humanité essentielle grâce aux mots, à la musique, la danse et la peinture, qui dessinent la carte de notre désir d'être libres une fois encore, de reconquérir la beauté de la joie.

Je peux également préférer qu'une œuvre bien écrite et pleine d'esprit est magique. Les gens aiment la magie. Ils aiment être captivés par ce qui semble simple, tout en étant complexe. Le métier du magicien est le même que celui de l'écrivain : captiver, hypnotiser, inspirer.

Il y a près d'un siècle, les lecteurs furent captivés par la nouvelle de H. G. Wells : « La machine s'arrête ». Wells mettait en garde la société contre l'obsession des machines et de la technologie. Et aujourd'hui, il suffit que l'ordinateur, la machine à laver ou le lave-vaisselle tombent en panne pour que les occupants de la maison soient désemparés

La tâche des écrivains est aussi de voir, d'écrire et de mettre en garde. Mais les mises en garde qu'ils adressent à leurs sociétés les forcent souvent à l'exil géographique loin de la mère patrie ; mais le pire de tout, c'est l'éloignement de la société qui nourrissait leur créativité quotidienne. Parfois, leur recherche de nos identités multiples est estompée par le désir de briser ces frontières, qui étouffent la fertilité de l'esprit et du cœur ; les paysages font partie de nous jusqu'à la mort.

L'écriture nous donne le pouvoir d'arroser les fleurs de notre espérance, de peindre les couleurs complexes de nos possibilités. Elle célèbre la force de la vie aussi bien que sa fragilité.

Traduction de Salem Zenia



# IDENTITÉ

Loin de la maison,  
les odeurs,  
les sons,  
la folie,  
le rire,  
les douleurs  
et les joies  
de la terre où je suis né,  
les mélodies des oiseaux  
dont je connais les noms,  
le murmure des rivières  
que j'ai nommé  
en grandissant,  
avec du rythme et de la danse,  
les formes des collines et des montagnes,  
nous montrent comment  
elles ressemblaient à un homme qui danse,  
à une femme fumant une pipe,  
à une folle qui danse pour ses différents amants,  
les couleurs du ciel  
comme si tu changes ses humeurs

pour invoquer la voix du tonnerre et des éclairs,  
toutes ces couleurs des papillons et des choses indescriptibles,  
toutes me rappellent toujours  
que je fais partie de cet espace  
géographique où j'ai grandi.  
C'est mon viatique de voyageur,  
vers mon âme et vers mon cœur,  
pendant que je voyage et j'arrive  
dans d'autres terres  
qui peut-être m'accueilleront  
avec leurs propres voix.

Traduction de Salem Zenia



